

**DE UNIE VAN**  
**ZUID-AFRIKA.**

**INLICHTINGEN EN WENKEN VOOR HEN,  
DIE OVER LANDVERHUIZING DENKEN.**



UITGEGEVEN DOOR DE  
NEDERL. VEREENIGING „LANDVERHUIZING“  
BEZUIDENHOUTSCHEWEG 30 TE 's-GRAVENHAGE  
MET MEDEWERKING VAN DE  
NEDERL. ZUID-AFRIKAANSCH E VEREENIGING  
KEIZERSGRACHT 389, AMSTERDAM.

Gratis voor belanghebbenden (aspirant-emigranten.)

Het doel der Nederl. Vereeniging „Landverhuizing” is:

- a. het geven van voorlichting aan hen, die er over denken als landverhuizer Nederland te verlaten;
- b. het verleenen van bijstand bij de uitvoering van dit voornemen;
- c. het houden van voeling met hen, die geëmigreerd zijn. Een en ander met uitsluiting van propaganda voor landverhuizing en van financieele hulp aan emigranten.



De Nederl. Vereeniging „Landverhuizing” verstrekt hare inlichtingen GEHEEL GRATIS, alhoewel het werk der Vereeniging groote uitgaven met zich medebrengt.

Indien gij het dus in den vreemde tot iets gebracht hebt, bedenkt dan, dat ook de N.V.L. daartoe heeft medegewerkt door U inlichtingen en raad te geven.

Steunt dan het nuttige werk der Vereeniging door als lid toe te treden.

Ook op andere wijze kunt gij ons van dienst zijn n.m. door nà vestiging in den vreemde, ons zoo nu en dan eens een en ander te berichten omtrent uw wedervaren.



#### ARTIKEL 4 DER STATUTEN.

De Vereeniging bestaat uit leden en begunstigers.

Leden kunnen zijn natuurlijke personen, die eene jaarlijksche contributie van minstens f 2.50, rechtspersoonlijkheid bezittende vakvereenigingen, die eene jaarlijksche contributie van minstens f 5.— en andere rechtspersoonlijkheid bezittende vereenigingen, naamlooze vennootschappen of maatschappijen, die een jaarlijksche contributie van minstens f 25.— betalen. Begunstigers zijn zij die f 25.— per jaar of f 200.— in eens betalen.

De begunstigers hebben dezelfde rechten als de leden.



---

---

# DE UNIE VAN ZUID-AFRIKA.

---

INLICHTINGEN EN WENKEN VOOR HEN,  
DIE OVER LANDVERHUIZING DENKEN.



UITGEGEVEN DOOR DE  
NEDERL. VEREENIGING „LANDVERHUIZING”  
BEZUIDENHOUTSCHEWEG No. 30 TE 's-GRAVENHAGE,  
MET MEDEWERKING VAN DE  
NEDERL. ZUID-AFRIKAANSCH E VEREENIGING,  
KEIZERSGRACHT No. 389, AMSTERDAM.

---

---





---

---

## VOORWOORD.

□ □

**G**IJ denkt er aan om naar het Buitenland te vertrekken, U te vestigen in een ander, nieuwer land, met meer ruimte, met grooter kans op belooning voor ingespannen arbeid, energie, werklust, dan het Vaderland U thans aanbiedt.

Gij hebt gehoord van familieleden, van vrienden, van kennissen, die 't vroeger reeds hebben gedaan, en wien het in het nieuwe land wél gaat. Gij zijt in het bezit van brieven, waarin zij met groote ingenomenheid vertellen van 't vele goede, dat zij ginds genieten; zij lokken U, zij sporen U aan, om hun voorbeeld te volgen.

Of gij zoudt gaarne elders een nieuw bestaan willen zoeken, maar gij weet nog niet waar. De keuze is zoo moeilijk. Er zijn menschen, die U van het een of ander vreemd gewest heel veel goeds verteld hebben, en anderen, die niets dan leelijks wisten mee te deelen. Wien moet ge gelooven?

De een raadt U Amerika aan, de ander Canada, een derde Australië, een vierde Indië... weer anderen Zuid-Afrika. Wie heeft het bij het rechte eind?

Indien gij het besluit om te emigreeren genomen hebt, laat dan de keuze van het land, waarheen gij wilt verhuizen, niet afhangen van den raad, goed of slecht, van familieleden, vrienden of kennissen. Een enkel persoon is nooit onpartijdig, kent, als regel, slechts enkele deelen van het vreemde land, waarover gesproken wordt. Bij iedere landverhuizing is de persoon *zelf*, die verhuizen wil, diens aard, karakter, bekwaamheid, kennis, beroep, en vooral diens aanpassingsvermogen hoofdzaak; de ondervindingen van *anderen* komen eerst in de tweede plaats in aanmerking.

Een tweede hoofdzaak is de keuze van de streek, waarheen men gaan zal, in verband met al de hoedanigheden van de persoon, die gaan wil.

Verlaat U nooit op de welgemeende raadgevingen van een enkel persoon „die daar ook geweest is”, want, waar hij slaagde, zult gij wellicht niets dan tegenslag ondervinden en waar hij niets dan onaangenaams beleefde, kunt gij wellicht Uw geluk vinden.

---

---

Wie wil emigreeren, moet zijn inlichtingen halen dáár, waar ze in den grootsten omvang verstrekt kunnen worden, en niet over een enkele stad, een enkel gewest, een enkel land, maar over vele gebieden, opdat gij kunt vergelijken, en met Uw eigen aard, karakter, wenschen en bekwaamheden te rade kunt gaan, en kiezen, wat voor *U* het best is.

Om *U* daartoe in de gelegenheid te stellen, is de Nederlandsche Vereeniging „Landverhuizing” opgericht.

Dit boekje bedoelt, *U* eenige algemeene inlichtingen over Zuid-Afrika te geven. Lees het met aandacht. Het bevat niet alle inlichtingen, welke gij noodig hebt. Maar het kan *U* een algemeen denkbeeld geven van het uitgestrekte land, dat in waarheid is „een land der toekomst”. Als ge 't gelezen hebt, zullen bij *U* vragen opkomen, waarop ge nog gaarne een antwoord wenscht. Wendt *U* dan mondeling of schriftelijk tot den „Directeur van het Informatiebureau van de Nederlandsche Vereeniging Landverhuizing”, die *U* de gewenschte inlichtingen zal verschaffen. En om dubbel zeker te zijn, dat gij de ruimste en meest betrouwbare voorlichting ontvangt, zal hij *U* wellicht verzoeken, *U* ook nog te richten tot den Secretaris van de „Vereeniging Zuid-Afrikaansche Voorschotkas”, Keizersgracht 389, Amsterdam, die ten opzichte van Zuid-Afrika beschikt over tallooze gegevens, een ervaring van tientallen van jaren ten aanzien van de emigratie naar Zuid-Afrika en tevens over een aantal eigen vertegenwoordigers in Zuid-Afrika zelf, wier taak het is, steeds meer nauwkeurige gegevens te verschaffen en eventueel emigranten met raad en daad bij te staan.

In elk geval, stel *U* goed op de hoogte, vóór gij een beslissing neemt. Landverhuizing is een zaak van het grootste gewicht. Uw toekomstig geluk staat erbij op het spel.

Daarom is het doel van dit boekje *niet*, *U* over te halen om naar een of ander deel van Zuid-Afrika te emigreeren.

Het doel is uitsluitend om, als gij eenmaal landverhuizing naar Zuid-Afrika in overweging hebt genomen, *U* inlichtingen te geven. -

Het „Informatiebureau” van de Nederlandsche Vereeniging „Landverhuizing” is gevestigd in het gebouw van het Ministerie van Landbouw, Nijverheid en Handel, Bezuïdenhoutscheweg 30.

Het Secretariaat van de Vereeniging Zuid-Afrikaansche Voorschotkas is gevestigd in het gebouw van de Nederlandsche Bank voor Zuid-Afrika, Keizersgracht 389, Amsterdam.

DE DIRECTEUR VAN HET INFORMATIEBUREAU  
VAN DE NED. VEREENIGING LANDVERHUIZING.

'S-GRAVENHAGE, November 1919.



---

---

## ALGEMEENE WENKEN EN RAADGEVINGEN.

□ □

Zuid-Afrika is een groot land.

Groot — in velerlei beteekenis, — wat zijn toekomst betreft en wat zijn uitgestrektheid aangaat.

Het is een land van zeer onderscheiden aard, ten aanzien van klimaat, gezondheidstoestand, natuur, bedrijf en bewoners.

Er zijn daar streken, die meer of minder geregeld bezocht worden door koorts; er zijn er andere, veel uitgestrekter gebieden, welker klimaat minstens gelijk staat met dat der uitgezochtste gezondheids-oorden, — zooals b.v. Davos in Zwitserland.

Er zijn zijn uitgestrekte gebieden met weinig, soms zeer geringen regenval, en andere, waar de neerslag grooter is en vrij evenredig over de verschillende seizoenen verdeeld.

't Is het land der eindeloze horizonten, van het uitgestrekte, lichtelijk golvende ruige „veld”, begroeid met gras of heidestruiken van allerlei aard, — en van de trotsche woeste bergen, opstapeling van boomlooze rotsmassa's.

Het land van lachende zon en blauwe luchten, soms maanden lang door geen wolk of nevel verduisterd, — maar ook van geweldige regenstormen, die anders waterlooze rivierbeddingen in enkelen uren vullen met woest-afstroomende wateren.

Het land van lachende landouwen, vruchtbare akkers, bloeiende boomgaarden, grasrijke weiden, — en van dorre, boomlooze, door de zonnestrallen geblakerde steppen.

Het land van de luchtig levende, voor allen ongeschoolden arbeid gemakkelijk af te richten Kaffers — en van de blanke heeren van het land, die de nieuwste vindingen van de techniek

---

---

in toepassing brengen om zich een ruim en „van alle gemakken voorzien” bestaan te winnen.

Een land van noeste arbeiders en van speculanten, levend op den rijkdom van den grond, welke den landbouwer en den veeboer zijn schatten afstaat en tevens allerlei edele en nuttige metalen, edelgesteenten en andere mineralen in zijn schoot verborgen houdt.

Een land van vele talen, die der Hollandsche Afrikaners, der Engelschen en van allerlei Oosterlingen en Kaffers.

### ENGELSCH.

Welk beroep wilt gij in Zuid-Afrika uitoefenen?

In welke streek wilt gij U vestigen?

Van het antwoord op deze vragen hangt reeds dadelijk in zekere mate het antwoord af op die andere vraag:

Moet degene, die naar Zuid-Afrika emigreert, Engelsch kennen?

Zuid-Afrika is een tweetalig land (Europeesche talen). Een groot deel der daar gevestigde Engelsch-sprekenden spreekt uitsluitend Engelsch. Een klein deel der daar ingeboren Afrikaansch-Hollandsche bevolking spreekt uitsluitend Afrikaansch-Hollandsch. Een klein deel der Engelsch spreken en het grootste deel der Hollandsche-Afrikaners spreekt zoowel Afrikaansch-Hollandsch als Engelsch.

Voert Uw beroep U naar een streek, waar de Hollandsche-Afrikaners de overgrootste meerderheid van de bevolking uitmaken, d.i. bijna het geheele platteland en de daar gelegen kleine dorpen, met uitzondering van het Zuid-Oosten van de Kaap-provincie en het Midden van Natal, en brengt Uw beroep mede, dat ge uitsluitend met de gewone burgerij te doen krijgt, (b.v. als landbouwer, ambachtsman e.d.), dan is kennis van het Engelsch niet dringend noodzakelijk.

Brengt Uw beroep U evenwel naar de grootere dorpen of steden, in ondernemingen van nijverheid of handel, als onderwijzer, advocaat, dokter, enz., dan is kennis van het Engelsch onmisbaar en wel: eenige kennis voor den ambachtsman, tamelijke



---

---

vertrouwdheid met de Engelsche taal voor menschen van handel, behoorlijke kennis bij de meeste onderwijzers en de beoefenaars van bijna alle „vrije beroepen”.

Er zijn dus gevallen, waarin kennis van het Engelsch desnoods gemist kan worden. In *alle gevallen* is kennis van *beide* talen *wenschelijk*.

Als ge getrouwd zijt en Uwe vrouw gaat mede naar Zuid-Afrika, dan is het *wenschelijk*, dat ook zij Engelsch leert. Zij zal zich veel moeilijkheden en onaangenaamheden besparen, als zij een weinig Engelsch kent.

#### AANPASSINGSVERMOGEN.

Maar vooral: — vraag U zelf af, of gij en eventueel ook Uw vrouw, beschikt over het noodige aanpassingsvermogen.

Menschen, die niet opgewekt van aard zijn, mopperaars, moeten nimmer emigreeren; door hun slecht humeur verbitteren zij niet alleen hun eigen leven, maar, en dat is erger, ook dat van anderen.

Menschen met een heel sterk ontwikkeld „familiezwak” behooren nimmer te emigreeren. Hun leven is zoo samengeweven met het leven der familie, hun ouders, broers, zusters, neven en nichten, dat zij van hunne betrekkingen nooit langen tijd achtereen gescheiden kunnen blijven. In een vreemd land, onder vreemde menschen, die zij niet kennen, voelen zij zich ongelukkig. Zij krijgen spoedig heimwee en worden ziek.

Menschen, wier leven tot dusverre was samengeweven met het leven van de buurt, waarin zij woonden, met de huizen en de menschen, die hen daar omringen, met de daar geldende gewoonten en gebruiken, zullen dikwijls dezelfde gewoonten en gebruiken ook in het nieuwe land willen volgen, en al wat anders is dan in het Vaderland, d.w.z. anders dan in den engen kring, waarin zij leefden, voelen zij niet alleen als anders, maar als minderwaardig en verkeerd. En wie leven moet in een kring, dien hij in vele opzichten als beneden zich beschouwt, of waarin men volgens hem de dingen verkeerd doet, gevoelt zich onge-

---

---

lukkig. Elke kleinigheid kan hem verbitteren, ontevreden maken, ongeschikt om in de nieuwe omgeving te leven. Zulke menschen behooren niet te emigreeren.

En wie van oordeel is — dit zij in het voorbijgaan, ter wille van de volledigheid ook nog gezegd — dat men in Zuid-Afrika met zijn vele goudmijnen en zijn diamantvelden, met zijn hooge prijzen voor enkele levensbehoefden, in ruil voor weinig moeite en geringen arbeid, spoedig rijk kan worden, vergist zich. Rijk worden in korten tijd kan een enkel individu met bijzondere gaven en eigenschappen en tot die eigenschappen behoort dan dikwijls nog een ruim geweten. Voor de groote massa is dit niet weggelegd in Zuid-Afrika, evenmin als elders.

En wie geen ambacht verstaat, en toch van handenarbeid leven moet, of alleen arbeid *die tot den ongeschoolden wordt gerekend, moet niet naar Zuid-Afrika emigreeren. Het land heeft zijn millioenen van Kaffers, die allen ongeschoolden arbeid (op het land, in de mijnen, in de fabrieken, in de magazijnen, bij haven en spoorweg) verrichten, tegen veel lager loonen dan waarvan een blanke met mogelijkheid zou kunnen leven.*

Lijders aan een of andere chronische ziekte, zooals asthma b.v. of menschen met een zwak lichaamsgestel, doen in den regel beter niet te emigreeren; althans zullen zij verstandig doen eerst het advies van een geneesheer in te winnen. Het klimaat van Zuid-Afrika is immers zoo geheel anders dan het Nederlandsche.

Maar nu aan verschillende categorieën van personen de raad is gegeven thuis te blijven, kunnen wij de keerzijde van den penning laten zien en wijzen op het uitgestrekte, dikwijls in het geheel niet of nog maar ten halve ontgonnen arbeidsveld van het wijde land; op het doorgaans heerlijke opwekkende klimaat, met zijn koude, doch zelden zeer koude winters, zoodat het geheele jaar door veld- en andere arbeid onafgebroken kan worden voortgezet, — met de in den zomer steeds tamelijk heete dagen, doch veelal frissche nachten, — met zijn uitgestrekte velden en trotsche bergen, — met zijn zon vooral.



---

---

Een land, dat alles voortbrengt of kan voortbrengen, wat de mensch voor zijn bestaan noodig heeft, waar de uiterste verfijning van het moderne leven en de gemoedelijkheid van het oude landleven elkaar doordringen, waar veelal ieder mensch wordt gewaardeerd om wat hij persoonlijk kan en kent en doet, waar ijver en werklust in den regel zeker kunnen zijn van ruime belooning en ieder mensch, die werken kan en wil, een kans heeft op een goede, onafhankelijke toekomst.

En vooral: een land, waar de Nederlander, die het noodige aanpassingsvermogen bezit, leeft en woont te midden van een gemeenschap, waarvan een groot deel hem in taal, gewoonten en idealen nader staat dan eenige andere ter wereld.

Versta ons niet verkeerd! 't Is daar niet alles hetzelfde als in Nederland. Het Hollandsch, dat de Afrikaners spreken en schrijven, is niet hetzelfde als het Hollandsch, dat gij in de Nederlandsche scholen leert. Het is een gewijzigd, vereenvoudigd Hollandsch, dat evenwel van onze schrijftaal veel minder afwijkt dan b.v. het Groningsch of het Drentsch of het Twentsch van de taal, die de massa der bevolking in Noord- of Zuid-Holland spreekt.

En in een land met zoo geheel ander klimaat dan wij in Nederland kennen, en een anders geaarden bodem, en andere organisatie der bedrijven, waar dus de behoeften der menschen anders zijn dan hier, en de geschiedenis der menschen een andere is, waar zij ruimer wonen en zich ruimer kunnen bewegen, waar het klimaat het toelaat en bevordert, dat men meer buitendans binnenshuis leeft, waar met enkele uitzonderingen als Johannesburg en eenige havensteden, het platteland ook op de steden en dorpen zijn stempel drukt, — in dat land zijn vele gewoonten natuurlijk anders dan hier, en de waardeschattingen der menschen zijn anders, en hun levenswijze richten zij ietwat anders in.

Maar als gij U voorneemt om in Rome te leven als de Romeinen, als ge U niet met hardnekkigheid vastklemt aan de vele, het dagelijksche leven dikwijls zoo eng makende bijzondere

---

---

gewoonten van hier, gewoonten, welke dikwijls in ieder andere stad, haast in ieder ander dorp weer anders zijn, als gij in plaats daarvan U ruimer en gemakkelijker wilt bewegen en U in tal van kleinigheden, welke wij hier anders zouden doen, wilt schikken en als gij volle recht laat wedervaren aan het oude spreekwoord: 's lands wijs, 's lands eer, en vooral: als gij, zonder in alles slaafs te willen volgen, U voorneemt, andere menschen niet minderwaardig te achten, omdat zij nu eenmaal in allerlei kleine dingen van het leven andere gewoonten en andere opvattingen hebben dan gij, — dan gevoelt ge al ras, dat Zuid-Afrika en Nederland, al die kleine verschillen ten spijt, toch in veel overeenkomen.

#### DE LANDVERHUIZERSWET.

Niet iedereen mag zich in de Unie van Zuid-Afrika vestigen. Er is een wet, die de landing van bepaalde categorieën van personen verbiedt. Uitgesloten zijn zij, die niet kunnen lezen of schrijven, idioten, geestelijk achterlijken, zwakzinnigen, lijdens aan vallende ziekte, tuberculose, afzichtelijke of besmettelijke ziekten, personen, die gestraft zijn wegens misdrijven tegen de goede zeden en misdadigers, verder ook paupers — en als zoodanig wordt ieder beschouwd, die bij aankomst niet kan bewijzen dat hij of zij in het bezit is van een bedrag van minstens £ 20 (240 gld.) of een aanstelling voor een of andere betrekking. Maar ofschoon, als geen van deze vele beperkende bepalingen toepasselijk zijn, de toegang tot het land vrij staat — van de maatregelen, gedurende den oorlog voor oorlogstijd getroffen, spreken wij hier niet — moet nog tegen iets anders gewaarschuwd worden, n.l. dit:

In Nederland of elders in Europa gesloten arbeidscontracten zijn in Zuid-Afrika niet geldig. Geen enkele overeenkomst is bindend, die niet voor een Zuid-Afrikaanschen overheidspersoon is beëdigd. Wil men dus een bindende arbeidsovereenkomst aangaan, dan kan dit eerst in Zuid-Afrika zelf geschieden. Wil men derhalve niet „op goed geluk” emigreeren, doch



---

---

alleen op grond van een bepaalde overeenkomst met bepaalde werkgevers, dan is het wenschelijk, dat de onderhandelingen gevoerd worden door middel van een betrouwbaar persoon of lichaam, opdracht krijgend om iemand voor een bepaalde betrekking in dienst te nemen op nauwkeurig omschreven voorwaarden. Zulk een lichaam is de „Vereeniging Zuid-Afrikaansche Voorschotkas”, die reeds bij tallooze gelegenheden dergelijke bemiddeling heeft verschaft. Deze Vereeniging heeft haar Vertegenwoordigers in Zuid-Afrika en kan zich dus vergewissen of de aanbiedingen betrouwbaar zijn, en kan tevens op het nakomen der voorwaarden toezicht uitoefenen.

#### HULP BIJ VERTREK EN AANKOMST.

Ieder, die naar Zuid-Afrika wenscht te emigreeren, zal goed doen, zich in verbinding te stellen met den Secretaris van de „Vereen. Zuid-Afrikaansche Voorschotkas” (Keizersgracht 389, Amsterdam). Deze zal op allerlei punten tot in bijzonderheden afdalende inlichtingen kunnen verschaffen. Aan ambachtslieden zal hij kunnen mededeelen, of iemand in het vak, dat de aanvrager beoefent, kans heeft op behoorlijk betaald werk. En aangezien de arbeidsmarkt ook in Zuid-Afrika niet altijd even vast is, zal hij, in elk bijzonder geval, binnen den kortst mogelijken tijd van de Vertegenwoordigers der Vereeniging kunnen vernemen, hoe op een gegeven oogenblik de stand van de arbeidsmarkt is. Hij zal aan onderwijzers en aan de beoefenaars van alle vrije beroepen in alle onderdeelen den weg kunnen aanwijzen, welken zij moeten volgen om zich met de beste kansen op succes in Afrika te kunnen vestigen. Aan landbouwers zal hij de meest uitvoerige inlichtingen kunnen verschaffen en vertellen, hoe zij moeten handelen om in Zuid-Afrika in hun vak te slagen.

Als Secretaris van het „Fonds ten behoeve van het Hollandsch Onderwijs in Zuid-Afrika” zal hij tot in de kleinste bijzonderheden kunnen mededeelen, welke bijzondere bekwaamheden zich de Nederlandsche onderwijzers nog moeten eigen maken

---

---

om bij het onderwijs in Zuid-Afrika een goede plaats te vinden. In sommige gevallen zal hij aan geschikte personen reeds van te voren een plaats kunnen aanwijzen, waar zij heen kunnen gaan om onmiddellijk eene aanstelling te vinden. En is eenmaal de overtuiging gevestigd, dat de voorlichting zoekende emigrant de rechte man of vrouw voor een van de steeds bestaande vacatures bij het Zuid-Afrikaansche onderwijs is, dan is ook geldelijke ondersteuning niet uitgesloten. De Secretaris van de Vereeniging „Zuid-Afrikaansche Voorschotkas” zal ook voor hen, die voor hun reis en den eersten tijd na aankomst geldelijken steun behoeven, op billijke voorwaarden dien steun kunnen verleen, indien het Bestuur van genoemde Vereeniging van oordeel is, dat ondersteuning wenschelijk is.

Een ieder, die op deze wijze de moreele of andere hulp van een van de genoemde Vereenigingen heeft ingeroepen, zal goed doen, bij aankomst in een der havens van Zuid-Afrika zich onmiddellijk te begeven naar een van de Vertegenwoordigers van de „Vereeniging Zuid-Afrikaansche Voorschotkas”, die steeds bereid zijn, de hulp te verleen, welke iedere vreemdeling, in een nieuw land aankomend, zoo zeer behoeft.

Aan *gehuwden* wordt geraden, *hun gezin aanvankelijk niet mede te nemen*. De eerste tijd na aankomst is er altijd een van reizen en trekken en velerlei beslommeringen, waaraan men de zijnen niet onnoodig mag bloot stellen. Bovendien worden de reiskosten dan veelal voor iemand, die nog zijn weg moet vinden, te zwaar. Is het hoofd van het gezin eenmaal gevestigd, en is het nestje klaar, dan kan er altijd wel voor gezorgd worden, dat vrouw en kinderen, later aankomende, onder behoorlijk geleide de groote reis maken.

Voor personen, die in Zuid-Afrika een eigen huishouden moeten opzetten is het bovendien van belang te weten, dat uit de gekleurde inboorlingenbevolking gemakkelijk en zonder veel kosten geschikte bedienden kunnen worden gevonden. Al naar de streek, waar het gezin gevestigd is, zijn dit „jongens” of „meiden”. Bij goede, dit is in de eerste plaats verstandige



---

---

behandeling, zijn het betrouwbare en handige bedienden, die onder behoorlijk toezicht uitstekend allen noodzakelijken, vooral groveren arbeid verrichten.

Wat een „verstandige” behandeling is, leert de nieuwe bewoner al heel spoedig, als hij zijn oogen de kost wil geven en als voorbeeld neemt, niet de nieuwere bevolking, doch de oude ingeboren Hollandsch-Afrikaansche bevolking van het land. De meest geschikte behandeling, welke de minste wrijving geeft, is in een paar woorden op te sommen: stipte rechtvaardigheid, gelijkmatigheid, het bewaren van den afstand tusschen werkgever en werknemer, gepaard aan vriendelijkheid, — dus in geen geval een kameraadschappelijke verhouding, doch wel een strenge welwillendheid. Het groote geheim ten aanzien van de behandeling der gekleurde bedienden, welke leden zijn van een ras, dat hoewel handig en dikwijls slim, toch een duizendtal jaren bij den gemiddelden Europeaan in beschaving ten achter staat, is door de Hollandsche Afrikaners door hun eeuwenlange aanraking met de inboorlingen opgelost en van hen moet dus de kunst om met gekleurd personeel om te gaan worden afgekeken.

Hier volgt een lijst van adressen, welke voor alle emigranten van nut kunnen zijn:

#### CONSULAIRE VERTEGENWOORDIGERS.

Pretoria :	Consul-Generaal. Consul.
Johannesburg :	Consul.
Potchefstroom :	Vice-Consul.
Kaapstad :	Consul. Vice-Consul.
Port-Elisabeth :	Vice-Consul.
Oost-Londen :	Vice-Consul.
Bloemfontein :	Consul.
Durban :	Consul.
Bulawayo :	Consul.

#### *Vertegenwoordigers van de „Vereeniging Zuid-Afrikaansche Voorschotkas” :*

Pretoria :	A. D. R. BISSCHOP, Tudor-gebouwen, Vertegenwoordiger.
Johannesburg :	Adv. E. J. VAN GORKOM, Postbus 636, Correspondent.
Kaapstad :	JAC. LOOPUYT, St. Georgestraat 52, Vertegenwoordiger.
Stellenbosch :	H. J. LOUW, Hoofdvertegenwoordiger.

---

---

### SCHOOL EN KERK.

Het onderwijs in Zuid-Afrika is over het algemeen goed georganiseerd en staat op een vrij hoogen trap. In de streken met een overwegend Hollandsch sprekende bevolking en in alle grootere dorpen en steden zijn goede scholen met een staf van behoorlijk geoefende onderwijzers, waar het onderwijs wordt gegeven door middel van de Nederlandsche taal. Waar de bevolking bijna uitsluitend uit Hollandsche Afrikaners bestaat, is de voertaal van het onderwijs de huistaal der kinderen: het Hollandsch-Afrikaansch. Maar ook in die scholen wordt geregeld les gegeven in de Nederlandsche taal, zoowel als in het Engelsch. Het aantal uit Nederland geëmigreerde onderwijskrachten, over de lengte en breedte van het land verspreid, is niet gering.

In bijna ieder dorp is een Hollandsche kerk, soms meer dan een, behoorend tot een van de drie Hollandsche Kerkgenootschappen: de Ned. Geref. Kerk, welke de meeste lidmaten telt en vergeleken kan worden met de Ned. Herv. Kerk in Nederland; de Herv. Kerk, welke niet in leer, doch alleen door zekere gebruiken en organisatie iets van de eerstgenoemde afwijkt en historisch nauwer aan de Ned. Herv. Kerk in Nederland verbonden is; en de Geref. Kerk, welke het naast staat aan de Geref. Kerk in ons land. De R.-K. Kerk in de Unie telt 15 Gemeenten met 260 kerken, kapellen en staties en 35 kloosters. Andere Kerkgenootschappen vinden onder de Holl. Afrik. weinig of geen aanhangers.

### MUNTEN, MATEN EN GEWICHTEN.

Het in Zuid-Afrika geldende stelsel van munten, maten en gewichten is het Engelsche, met uitzondering van de vlaktematen, welk gedeeltelijk nog stammen uit den tijd, toen de Kaapkolonie Hollandsch bezit was. Uit dien tijd stammen ook nog eenige Hollandsche benamingen van munten. Zoo wordt hier en daar een penny (stuiver) nog wel genoemd: *dubbeltje* of *ou-lap*. Een drie-stuiver-stukje (three-pence) heet veelal *tikkie*. Een twee-shilling stuk wordt door de plattelands-bevolking nog wel *daalder* genoemd.



---

---

### KAAPSCHE MATEN BIJ HET LANDMETEN GEBRUIKT.

1 roede = 12 voet.  
1 voet = 12 duim.

1 vk. roede = 144 vierkante voet.  
1 Morgen = 600 vierkante roeden.  
1 Morgen = 0.8 H.A.

### ENGELSCHE MATEN.

1 Mijl (mile) = 1700 yards.  
1 yard = 3 voet (feet).  
1 voet (foot) = 12 duim (inches).  
1 duim (inch) = 8 streep.

1 yard = 0.91439 M.  
1 Meter = 1 yard  $3\frac{1}{2}$  duim.  
1 duim = 25.4 m.M.

1 Mud (muid) of zak = 3 bushels.  
1 bushel = 3 Buckets ( $2\frac{2}{3}$  emmers).  
1 Mud = 4 (Kaapsche) schepels.  
1 schepel = 2 (Kaapsche) emmers.

1 legger (leager) = 8 half-aam.  
1 half-aam (aum) = 2 ankers (bijna 16 gallons).  
1 anker = 8 gallons (bijna).  
1 gallon = 6 bottels of 4 quarts.  
1 quart = 2 pints.  
1 pint = 4 gills (mutsjes).

1 gallon = 4.54 L.  
1 L. = 0.22 gallon of  $1\frac{1}{2}$  pint.

1 Engelsche ton = 20 cwt of 80 quarters of 160 stone of 2240 Eng. ponden.  
1 Kaapsche ton = 2000 ponden.  
1 Engelsche Centner (ctw.) = 112 ponden.  
1 Kaapsche Centner = 100 ponden.  
1 pond (lb.) = 16 ons (oz).  
1 ons = 16 drachmen.

1 pond (lb.) = 0.454 K.G.  
1 K.G. = 2.20 lb. (2 lb. 3 oz. 3 drachmen).

### ENGELSCHE MUNTEN.

1 pond (pound) sterling = 20 shillings.  
1 kroon (crown) = 5 shillings.  
1 halve kroon (half crown) = 2 shillings 6 pence.  
1 florin (florijn, daalder) = 2 shillings.  
1 shilling = 2 six-pences.  
1 six-pence = 2 three-pences (thrippences, tikkies).  
1 three-pence = 3 pence.  
1 penny (stuiver, dubbeltje) = 2 farthings (oortjes).  
1 penny = 5 cents.  
1 shilling = 60 cents.  
1 pond = 12 gulden.

---

---

## GEZONDHEID.

### ALCOHOL.

Als algemeene leefregel verdient het volgende behartiging: Het gebruik van alcoholische dranken in warme landen, hoewel nog steeds het onderwerp van onbeslisten strijd, is in het algemeen schadelijk voor het gestel. Men gebruike in geen geval sterken drank vóór zonsondergang en dan nog met mate; *beter* is om het *geheel* na te laten. Verder vermijde men ingevoerde dranken zooveel mogelijk, aangezien deze in den regel sterk zijn „aangezet”, en make bij voorkeur gebruik van de uitstekende en goedkoope Zuid-Afrikaansche wijnen, welke in allerlei merken en voor allerlei smaak voorhanden zijn.

### KLEEDING.

De kleeding in Zuid-Afrika verschilt weinig met die van Europa, zij is alleen wat lichter, ook in gewicht. Men diene evenwel zeer bedacht te zijn op ingrijpende temperatuurswisseling kort na zonsondergang en diene zich door behoorlijke kleeding tegen de gevolgen te wapenen. Men drage daarom liefst krimp-vrij flanel op het bloote lichaam. Wanneer echter, zooals bij sommige gestellen, flanel een prikkelende warmte veroorzaakt, neme men daaronder een linnen bekleedsel, ter bescherming van de huid. Reist men in den regentijd of gedurende het koele jaargetijde in het gebergte, dan drage men een dubbel flanel hemd. Men mijde de dikwijls koortswekkende uitwasemingen van avond- en nachtlucht, zooveel dit mogelijk is.

Velen, die nooit in Zuid-Afrika zijn geweest, verkeeren in den waan, dat koude daar te lande tot de onmogelijke verschijnselen behoort. Alhoewel er van een strengen Europeeschen winter nooit sprake is, blijkt vorst op de hooglanden volstrekt geen zeldzaamheid te zijn. De bergketens zijn soms diep bedekt met sneeuw. Zelfs sneeuwstormen komen nu en dan voor. Op een reis gedurende den winter (die in Mei ongeveer



---

---

aanvangt en in October ongeveer eindigt), van de kustvlakten naar het binnenland, ondervindt men soms bittere koude, waartegen dubbele kleeding raadzaam is.

Schoenen zijn in de warmte boven laarzen (stevens) te verkiezen.

Zoo ergens, dan zeker in de warme landen, kan niet genoegzaam worden aangedrongen op luchtverversching binnenshuis. De slaapkamer moet, bij nacht vooral, een behoorlijke ventilatie ondergaan, met vermindering evenwel van tocht. In Zuid-Afrika is dit somtijds zeer moeilijk en is koorts wel eens het gevolg van kou vatten. Men trachte het bed zoodanig te plaatsen, dat geen luchtstroom den slapende bereikt. Tochtschermen kunnen hier dienen. Hoofdzaak is, dat versche lucht dringt door de bovenlagen van het vertrek. Lucht en zonlicht zijn twee factoren waardoor alle ziektekiemen binnenshuis worden gedood.

#### VOEDSEL EN DRANK.

Een hoofdfactor van voeding in warme landen is het gebruik van gekookte melk, dat alle bestanddeelen bevat voor het behoud van een goede gezondheid. Koemelk is het best verteerbaar en geitenmelk, ofschoon rijker aan room, is armer aan voedsel. Brood, zacht gebakken en gaar, mits niet te versch, is goed. Vleesch is een artikel, dat men in warme landen, waar licht verteerbare spijzen de voorkeur verdienen, slechts tweemaal en dan nog met mate in de 24 uur heeft te gebruiken. Men zorge het steeds in volkomen garen toestand te nuttigen. De verteringsorganen zijn in warme landen gevoeliger dan in gematigde luchtstreken en bezitten minder weerstandsvermogen. Een zoogenaamd „stevig” ontbijt diene men te vermijden; in dit opzicht is de Engelsche keuken de denkbaar slechtste.

Zooveel mogelijk onthoude men zich van in blik geconserveerd vleesch en visch. En is men daartoe gedwongen, omdat geen versch vleesch of visch te krijgen is, dan late men, hetgeen uit het blik overblijft, nooit tot een volgenden maaltijd staan, doch werpe of schenke het weg.

---

---

Groenten en aardappelen zijn gezond.

Vruchten geniete men alleen in geheel rijpen toestand. Saprijke vruchten als sinaasappels vermijde men in den avond. Lieden met zwakke ingewanden onthouden zich van het gebruik van ananas en dergelijke scherpvochtige vruchtensoorten.

Koffie, thee en ook cacao zijn uitstekende dranken in een warm klimaat. Groote hoeveelheden water werken altijd nadeelig. Overigens vergete men niet, dat het overvloedig gebruik van water en andere dranken meer een gevolg is van gewoonte en opvoeding, dan van noodzakelijkheid.

Overmatig gebruik van bier, dat vooral in warme landen bijzonder galaanzettende eigenschappen heeft, is in Zuid-Afrika zeer ongezond. Wijn, met water vermengd of in ijs afgekoeld, is, met mate gebruikt, een veel onschuldiger drank.

Alvorens wij tot een beschrijving van land en volk van Zuid-Afrika meer in bijzonderheden overgaan, zij nog eens gezegd, dat zelfs bij de beste voorlichting landverhuizing een gewaagde onderneming blijft, omdat het al of niet slagen zoo geheel afhankelijk is van de eigenschappen van den emigrant zelf. Doch degene, die met het noodzakelijke aanpassingsvermogen, ook bij tijdelijken tegenspoed weet te volharden, die weet, wat noeste ylijt is, verstandig overleg, zuinigheid, die matig is en voorzichtig doch tevens doortastend en zich den arbeid, van welken aard ook, niet schaamt, die weet aan te pakken, ook daar, waar vroegere opleiding of persoonlijke voorkeur in andere richting wijzen, *die* beschikt over de hoedanigheden, welke het slagen meer dan waarschijnlijk maken.

En ook in het vreemde land kunnen tegenslagen U treffen: ziekte of erger, waarvoor gij persoonlijk niet verantwoordelijk zijt.

Maar dan geldt het eerst recht: het hoofd opgericht houden, geduldig dragen en nimmer versagen.



---

---

## LAND EN VOLK.

Tusschen de Atlantische en Indische Oceanen en de Zambesie ligt het uitgestrekte Tafelland, dat met uitzondering van een minder of meer breede strook in het Noord-Oosten (Portugeesch gebied) bekend staat als Britsch-Zuid-Afrika, waartoe de hoek in het Noord-Westen, het vroegere Duitsch-Zuid-West-Afrika, nu ook gerekend wordt. Afgelegen van de groote zeewegen van Europa's handel en verkeer, genoot het lange tijden van betrekkelijke rust. Zuid-Afrika's geschreven geschiedenis is nog maar kort, doch er is een gang in, welke de geschiedboeken van slechts weinige volken kunnen evenaren. 't Is de geschiedenis van een land, dat zich in een drietal eeuwen uit het donkerste barbarisme heeft opgericht tot de gelijke van de oudsten der beschaafde volken van West-Europa, dat binnen de grenzen van een eeuw het tooneel is geweest van wereld ontroerende daden, van verblindende ontdekkingen en tooverachtig snelle ontwikkeling, een land, waar een deel van den Nederlandschen stam sedert eeuwen een belangrijke rol speelt.

't Is een weinig genaakbaar, voor vreemdelingen op het eerste gezicht weinig aantrekkelijk deel der wereld. Als een massief, ruwgehouden granietblok wordt het uit de meestal rumoerige wateren omhoog getild. De schepen vreezen de schijnbaar onherbergzame oorden te naderen. Zij vinden weinig veilige havens en meer dan één ruime natuurhaven biedt weinig meer dan een veilige ankerplaats. Een der schoonste van Zuid-Afrika, de Saldanha-baai, mist den zelfs voor gering verkeer noodwendigen voorraad van drinkwater. Noordelijker liggen o.m. Walvischbaai en Lüderitzbocht, bijna ongenaakbaar bij eenigszins ruw weer en omgeven door waterlooze zandwoestijnen, die zich tot mijlen ver in het binnenland uitstrekken. Sedert Duitschland zich het bezit van het achterland (Damaraland en Groot-Mamaqualand) had verzekerd en begon, dit gebied gereed te maken voor het

---

---

binnendringen van Europeeschen handel, industrie en verkeer, werden deze havens geregeld door Deutsche Stoomvaartlijnen bezocht. Achter de zandwoestijnen verheft zich evenwel het Zuid-Afrikaansche Hoogland, dat in zijn onderscheiden deelen nu eens den veefokker en landbouwer, dan weer den zoeker naar edelgesteenten en edele metalen als een onuitputtelijk paradijs schijnt.

Zuidelijker dan de genoemde havens ligt de Tafelbaai, op welker strand JOHAN VAN RIEBEEK de eerste blijvende nederzetting van Europeanen vestigde, een nederzetting, die door zijn opvolgers tot den jongsten tijd is uitgebreid, nu opkruipt tegen de hellingen van Tafelberg, en haar armen uitstrekt langs het strand. Van Tafelbaai en Kaapstad uit is de beschaving Zuid-Afrika binnengedrongen. Een nooit gestremde stroom van immigranten werd er heen gevoerd door de verschillende stoomvaartlijnen. De spoorweg neemt de reizigers, die te Kaapstad aan land gaan en verder naar het binnenland willen, over en brengt hen naar de diamantvelden van Kimberley en verder Noordwaarts tot bij de Victoria-watervallen in de Zambesie, of naar Bloemfontein, en de goudvelden van de Witwatersrand, Johannesburg, Pretoria en verder Noord- en Oostwaarts.

Passagiers, die langs Afrika's Westkust uit Europa komen, gaan meestal te Kaapstad aan wal. De reis langs de Zuidkust is gedurende de meeste maanden van het jaar niet zoo genoegelijk, dat een langer verblijf op de stoomboot wenschelijk wordt geacht. Voor wie langs de Oostkust komt, is de haven in de meeste gevallen, voor hen die naar Transvaal gaan, Lorenço Marquez of Durban. Het Zuidelijk gedeelte van den Oranje Vrijstaat en het Oosten van de Kaapprovincie worden het vlugst bereikt over Port Elisabeth of Oost Londen.

Aardrijkskundig vormt Zuid-Afrika feitelijk één geheel, zooals het nu ook politiek een geheel is, verdeeld in vijf afzonderlijke gewesten, elk met zekere mate van zelfbestuur. Deze vijf gewesten zijn de vroegere twee republieken Transvaal en



---

---

Oranje Vrijstaat, de Kaapprovincie (oudtijds Kaapkolonie genoemd), Natal en het vroeger Duitsch Zuid-West-Afrika. Het geheel vormt een Dominion, d.w.z. een geheel zich zelf besturend deel van het Britsche rijk. Voor het doel van dit geschrift is het evenwel wenschelijker, dat wij voorloopig de politieke grenzen verwaarloozen en de aardrijkskundige eenheid van het land op den voorgrond plaatsen, zoodat wij niet elk gewest (provincie is de officiële benaming) afzonderlijk beschrijven, maar achtereenvolgens de verschillende deelen in de volgorde, waarin zij door den uit Europa komenden reiziger kunnen worden bezocht.

Van uit Kaapstad voert de trein meerdere malen per dag de reizigers naar enkele van de schoonste en vruchtbaarste gedeelten van de Kaapprovincie, bekend onder den algemeenen naam van de Westelijke Provincies. Kaapstad zelf is een van de schoonste havens van de wereld. De onmiddellijke omgeving is rijk aan natuurschoon. Voor de uit zee komende reizigers biedt de stad met den Tafelberg als achtergrond een nooit te vergeten aanblik. Doch ook de genoemde provincies behooren tot de schoonste en rijkste deelen van geheel Zuid-Afrika.

Reeds te Kaapstad maakt de reiziger kennis met de volkstaal van de meerderheid der Zuid-Afrikaansche bevolking: het Afrikaansch of zooals het vroeger veelal genoemd werd: het Kaapsch-Hollandsch. Dit is een vorm van de Nederlandsche taal, welke zich, door de betrekkelijke afgeslotenheid waarin de Zuid-Afrikaansche bevolking een paar eeuwen lang heeft geleefd, en onder verschillende invloeden, welke niet in Nederland zelf werkzaam waren, ontwikkeld heeft in een heel eigenaardige richting, vooral zich uitend in een verregaande vereenvoudiging, eenigszins te vergelijken met de ontwikkeling van het Engelsch, met dit onderscheid, dat het Afrikaansch veel meer een Nederduitsche taal is gebleven dan het Engelsch en veel minder vreemde, niet Nederduitsche elementen in zich heeft opgenomen. De Nederlander, die deze taal voor het eerst hoort, staat er

---

---

eenigszins vreemd tegenover. Doch hij vergisde zich niet en late zich niet verleiden om den Afrikaanschen taalvorm, omdat hij anders is dan de taal, welke hij van zijn prille jeugd af heeft gesproken, daarom als minderwaardig te beschouwen; het Afrikaansch is de volkstaal van Zuid-Afrika en is de moedertaal van alle Afrikaansche vaderlanders, voor wie elke andere taal een vreemde taal is.

Te Kaapstad maakt de reiziger voor het eerst met het Afrikaansch kennis. Hij hoort het spreken door de Afrikaners, die hij ontmoet, en ook door alle gekleurde bedienden en werklieden, met wie hij te maken krijgt. Deze bedienden zijn in den regel afstammelingen van de in den tijd der Oost-Indische Compagnie ingevoerde Maleiers en voorts Hottentotten, Kaffers, Negers, enz., waardoor een gemengd ras is ontstaan, dat moeilijk kan worden beschreven. Toch worden hier en daar ook nog Maleiers (de Afrikaner noemt hen Slaamschen) gevonden, die vrij zuiver het oorspronkelijke type hebben bewaard.

Overigens hoort men te Kaapstad zeer veel Engelsch spreken t. w. in de winkels, in de handel en in de officieele kringen.

Zoodra evenwel de reiziger in den trein naar het Noorden of naar het Oosten stapt, en buiten de onmiddellijke omgeving van den handel raakt, is hij van alle zijden omringd door Afrikaansch sprekende menschen. En ook de dorpen, waarheen hem de trein brengt, verloochenen hun oud-Hollandsch karakter niet, zoomin in de taal van de overgroote meerderheid der inwoners, als in de talrijke overblijfsels uit de tijden van de Oost-Indische Compagnie. Stellenbosch, De Paarl, Wellington (dorpen, welke op een afstand van 30 tot 50 mijl van Kaapstad zijn gelegen), Malmesbury (48 mijl van Kaapstad), Tulbach (69 mijl van Kaapstad), Ceres, Worcester (109 mijl van Kaapstad) zijn de namen van de meest bekende, bloeiende dorpen, die voor het meerendeel reeds in den Hollandschen tijd zijn aangelegd. Met uitzondering van het district om Malmesbury, dat in de eerste plaats zich met graanbouw en veeteelt, (zuivelbereiding)



---

---

bezig houdt, leven de bewoners van de districten, waarin deze dorpen gelegen zijn, van wijn- en ooftbouw.

Van Kaapstad naar het Zuid-Oosten brengt de trein naar Somerset-Oost, waar de bekende De Beers-Maatschappij (die de diamantvelden van Kimberley exploiteert) een dynamietfabriek bezit, en naar het Caledon-district, waarin de dorpen Caledon, Bredasdorp, en meer Westelijk, Swellendam, Riversdal, George en Mosselbaai. Bronnen van bestaan zijn veeteelt, vruchtenteelt, tabaks- en wijnbouw enz. Schapen, angorageiten, struisvogels, runderen en paarden gedijen hier in menigte. Van George en Knysna tot Humansdorp in het Zuiden strekken zich over een lengte van 170 en een diepte van 10 tot 20 mijlen langs de zee oerwouden uit, waar een aantal arme Afrikaners een bestaan vinden als houthakkers gedurende de maanden Maart tot Juni.

De genoemde dorpen en districten worden door een vrij hoogen bergrug naar het Noorden afgesloten. Tusschen dien rug en een nog iets Noordelijker gelegen bergketen liggen de vruchtbare districten van Oudtshoorn enz. Van Oudtshoorn gaat een trein naar Port Elisabeth. Het omliggende district is goed voorzien van irrigatiewerken, noodig voor het verbouwen van lucerne (het hoofdvoedsel van de talrijke makke struisvogels) en tabak. De Oostelijke markten van de Kaapprovincie worden van hier uit voorzien van vruchten van allerlei aard.

Noordelijk van al de genoemde districten aan de andere zijde van een hoogen, woesten bergrand, strekt zich uit de eenzame steppe van de Karoo. De trein, van Worcester komend, wendt zich en wringt zich in tal van klimmende bochten door de grootsche, soms met sneeuw bedekte Heksrivierbergen naar het Noorden. De Karoo strekt zich uit van Worcester in het Westen tot Cradock in het Oosten, een golvende vlakke, die van het Zuiden af steeds grooter hoogte bereikt en bij Murraysburg stijgt tot 3800 voet boven den zeespiegel. De voornaamste dorpen in deze vlakke, in den regentijd een uitgestrekt tapijt van veelkleurige bloemen, voor het overige deel van het jaar een vaal steppengebied, begroeid met lage heideachtige struikjes,

---

---

zijn Beaufort-West, Cradock, en Graaf-Reinet. De steppe is het voedingsveld voor talrijke kudden van fijn-wollige schapen. Naar het Westen is zij door den spoorweg verbonden met Kaapstad en Kimberley, Oostwaarts met Bloemfontein, Port Elisabeth en Oost-Londen.

Port Elisabeth is 460 mijlen (30 uur per stoomboot) van Kaapstad verwijderd. In de onmiddellijke omgeving liggen de fraaie dorpen Uitenhage, Numansdorp en Jansenville, die reeds door hun namen een overwegend aantal van Hollandsch-sprekende inwoners van de omliggende districten aanwijzen. Landbouw en veeteelt, vooral de boerderij met schapen en angorageiten, zijn de hoofdbronnen van bestaan. Meer naar het Oosten liggen de eigenlijke Oostelijke provincies, waar de Engelsch-sprekende bevolking overheerscht, met Grahamstown en King Williamstown (in welks omgeving zeer vele afstammelingen van Duitsche immigranten wonen) als centra, en Oost-Londen (150 mijl van Port Elisabeth) als voornaamste haven. Noordwaarts ligt Queenstown. Een hooge, ruwe bergrug, de Stormbergen, sluit dit gedeelte van de Kaapprovincie af van weer een hooger plateau, waarin als voornaamste dorpen: Aliwal-Noord, aan de Oranje-rivier, Zuidelijker: Burgersdorp, Dordrecht en Molteno, meer Westwaarts Middelburg, Colesberg, Victoria-West, Philipstown, enz., en nog westelijker Fraserburg, Carnarvon, Calvinia, enz. Dit gedeelte van de Kaapprovincie, dat eigenlijk een natuurlijk geheel vormt met den Westelijken Oranje-Vrijstaat en het Westen van Transvaal, gaat gedrukt onder heete, droge zomers, met soms onuitstaanbaar warme dagen, afwisselend met heerlijk koele nachten. De winters zijn eveneens droog. In het algemeen kan worden gezegd, dat het klimaat nergens ter wereld zijn wedergade vindt, wat gezondheid betreft. De bewoners, Hollandsch sprekende Afrikaners, houden zich voornamelijk bezig met schapenteelt, in den omtrek van Colesberg ook paardenfokkerij, struisvogel-boerderij enz.

In het Noord-Westen liggen de uitgestrekte, uiterst droge districten Prieska, Herbert, Hay, Gordononia enz. nog steeds vrij



---

---

wel afgesloten van de rest der wereld, een eenvoudig bestaan gevend aan enkele, ver van elkaar en dikwijls nog in tenten levende, met hun kudden van runderen en schapen heen en weer trekkende boeren.

In het Oosten van de Kaapprovincie liggen de kaffer-territoriën Transkei, Temboeland en Oost-Grikwaland, die met Basoetoeland in het Noord-Westen, Kaffraria en Zuid Natal in het Zuid-Oosten en Oosten, een dicht bevolkt, bijna uitsluitend door Kaffers bewoond gebied vormen, bestuurd volgens op Kaffergewoonten gebaseerde instituten.

De Oranjerivier is de politieke grens tusschen de Kaapprovincie en den Oranje Vrijstaat; het uiterlijk van het land aan weerszijden van de rivier biedt evenwel weinig onderscheid. Ook de bevolking heeft geheel een zelfde karakter. Bij Springfontein (in den Oranje-Vrijstaat) komen de twee spoorlijnen van Port Elisabeth en Oost-Londen bijeen, om de reizigers langs Bloemfontein naar Pretoria te voeren. De Kaapsche spoorweg, die bij De Aar, in de Kaapprovincie, met de Port-Elisabetsche door een verbindingslijn verbonden is, gaat langs Kimberley verder Noordwaarts, langs de grenzen van den Oranje-Vrijstaat en Transvaal naar Rhodesië.

#### KIMBERLEY,

op zeer korten afstand van den Vrijstaatschen grens (het gebied om de stad behoorde vroeger tot den Oranje-Vrijstaat, maar werd ten tijde van de regeering van President BRAND en tegen den wil van de Vrijstaatsche bevolking bij het Engelsche gebied geannexeerd), te midden van een zich naar alle richtingen uitstreckende, boomlooze, droge vlakte, doorsneden door de Oranje-rivier, de Vaal-rivier en de Modder-rivier, is het middelpunt van de wereldberoemde diamant-delverijen. De stad ligt 647 mijlen van Kaapstad. Bekend zijn de Kimberley, Du Toitspan, Wesselton en andere diamantmijnen, het eigendom van de machtige de Beers-Maatschappij. Noordelijker, aan de Vaal-rivier, zijn de rivier-delverijen van Barkley-West en nog meer naar het Oosten

---

---

op de Transvaalsche en Vrijstaatsche oevers van denzelfden stroom, die van Christiania, Tusschen de Modder-rivier en de Vaal-rivier ligt het Vrijstaatsche district Boshof, dat telkens weer opnieuw de aandacht vraagt van de bij de diamant-industrie betrokkenen. Zuidelijk daarvan ligt het district Fauresmith, (met de diamantmijnen van Jagersfontein en Koffiefontein), Jacobsdal en Philippolis. Al deze districten zijn vooral van beteekenis voor de schapenfokkerij, verder voor extensieve runderfokkerij en vooral Philippolis voor de paardenteelt. Het laatst genoemde district bezit zekere vermaardheid om de uitstekende Vrijstaatsche paarden, welke er worden geteeld.

Het geheele gebied westelijk van den spoorweg van Colesberg in het Noorden van de Kaapprovincie, over Pretoria naar Pietersburg in het Noorden van Transvaal, heeft voortdurend met uitzondering van enkele gunstige jaren te lijden van gebrek aan regen. Hoe verder men naar het Oosten, naar de Drakensberg, gaat, hoe overvloediger de regenval wordt. Het spreekt wel van zelf, dat de plantengroei geheel in overeenstemming is met die van het steppengebied: hard, taai gras en lage heidestruikjes, met groote, onbegroeide ruimten van meestal harden rooden grond tusschen de „bosjes”. De genoemde Vrijstaatsche districten, benevens de meer Oostelijke, zooals Bloemfontein, Smithfield, gedeelten van Rouxville en Winburg, kenmerken zich door dit karakter evenals de Westelijke, en in nog sterker mate, de Noord-Westelijke Kaapsche gewesten: Grikwaland-West en Britsch-Betsjoeanaland, om in de Kalahari geheel en al het karakter van een woestijn te krijgen. De bodem is evenwel zóó vruchtbaar, dat bij iederen regen het vale veld wordt overtrokken door groenend en bloeiend struikgewas en dat daar, waar bronnen (fonteynen) kunnen worden gegraven of geboord (artesische putten), landbouw op kleine schaal uitermate loonend wordt. Oostelijker, tegen de uitloopers en hellingen van de majestueuse Drakensbergen, zijn de regens overvloediger en regelmatig en maakt de extensieve veeteelt (schapen en runderen) steeds meer plaats voor landbouw en intensieve



---

---

veeteelt. Langs de Caledon-rivier, die het gebied van de Basoeto kaffers van den Oranje Vrijstaat scheidt, liggen de districten Wepener, Ladybrand, Bethlehem, Harrismith en Vrede, die, met de districten van het Transvaalsche „Hoogveld”, behooren tot de meest productieve van geheel Zuid-Afrika, zoowel op het gebied van landbouw als van veeteelt, terwijl zij uitmunten door natuurschoon.

Dit Hoogveld, de districten Wakkerstroom, Standerton, Ermelo, Middelburg, Bethal en Carolina, vormt weer een geheel met de Noordelijke districten van Natal en van den Oranje-Vrijstaat, — evenals eenige andere districten van Transvaal ten Zuiden van de Magaliesbergen (Wolmaransstad, Potchefstroom, Heidelberg, Witwatersrand en Pretoria) met de Vrijstaatsche districten Winburg, Kroonstad, Heilbron, Senekal, Frankfort enz. een overgang vormen tusschen dit door de natuur meer gezegende gebied in het Oosten en het droge gebied in het Westen, waartoe dan ook gedeelten van de Transvaalsche districten Bloemhof, Lichtenberg, Marico, Rustenburg, Waterberg en Zoutpansberg behooren, alsmede de Kaapsche districten om de dorpen Taungs, Vrijburg en Mafeking, welke evenwel reeds op de grenzen van het steppegebied liggen.

Sedert een aantal tak-lijnen het Oosten van den Oranje-Vrijstaat met de haven Durban verbinden, in hoofdzaak over Bethlehem en Harrismith, is deze haven weer geworden wat ze vroeger was, in den tijd, toen de ossenwagen nog het eenige middel van goederen-transport was, n.l. de haven voor het Noordelijke gedeelte van den Oranje-Vrijstaat, zoowel als voor het Zuid-Oosten van Transvaal.

De spoorweg van Durban naar Harrismith (249 mijl) voert door aan natuurschoon rijke oorden langs de Natalsche Regeeringszetel Pieter Maritzburg (aldus genoemd naar de voorttrekkersleiders PIET RETIEF en GERT MARITZ) naar Ladysmith. Daar splitst zij zich: een tak klimt over de Drakensbergen naar den Oranje-Vrijstaat, een andere gaat langs Amajoeba naar Transvaal.

De Vrijstaatsche districten Harrismith en Vrede liggen hoog

---

---

en hebben tamelijk koude winters, zoodat de boer, die schapen bezit, gedurende dien tijd gedwongen is, met zijn vee naar de meer beschutte districten van Natal te trekken. Overigens wordt hier veel tarwe en mais verbouwd, en legt de bevolking zich vooral toe op de paarden-en runderfokkerij. Het Bethlehem district kent minder koude winters en is dus beter geschikt voor schapenteelt. Deze districten zijn door spoorwegen verbonden met de districten Ficksburg, Ladybrand en Zuidelijker gelegen gewesten, de graanschuur van Zuid-Afrika, vroeger een deel uitmakend van Basoetoeland, doch onder het bewind van Pres. BRAND op de Basoetoes veroverd. Behalve tarwe, maïs en andere graansoorten, wordt veel aandacht gewijd aan vruchtenteelt, terwijl, zooals trouwens overal in den Oranje-Vrijstaat, schapen op bijna elke plaats in aanmerkelijke hoeveelheden worden gehouden. Zuidelijker liggen de districten Wepener en Rouxville, die, wat vruchtbaarheid en vrij geregelden regenval betreft, weinig van de genoemde verschillen. Als overgang naar het drogere, Westelijke gebied kunnen gelden: Smithfield, Bethulie, Bloemfontein, Moroka, Winburg, Kroonstad en Heilbron, waarvan Winburg en Heilbron, wat het klimaat aangaat, meer de Oostelijke districten naderen, terwijl in de andere, naarmate men meer Westwaarts gaat, voortdurend meer de landbouw zich beperkt tot enkele, door kunstmatige vijvers (dammen) of bronnen (fontein) te bevoeien akkers, en schapenfokkerij een hoofdmiddel van bestaan wordt. Tabaksbouw neemt ook in deze streken voortdurend in belangrijkheid toe (Vredefort). Terwijl de landbouw in het algemeen op extensieve schaal gedreven wordt, zoodat de „plaatsen” groote uitgestrektheden beslaan (van eenige honderden tot eenige duizenden Kaapsche morgen), is in het district Heilbron jaren geleden een proef genomen met het inrichten van een kolonie van kleine grondgebruikers (hoeven van eenige tientallen H.A.), welke door een systeem van bevoeiing en de door de regeering ondersteunde inspanning van de bewoners tot een tamelijk bloeiende nederzetting is gemaakt (Kopjes-nederzetting).



---

---

Van de Westelijke districten zijn Boshof en Hoopstad bekend als runderdistricten, evenals een deel van Kroonstad, terwijl het Zuid-Westen, als gevolg van de droogte, zich liever bepaalt tot het fokken van schapen en Angora-geiten. Van de diamantvelden spraken wij reeds. Langs de Vaalrivier, bij Viljoensdrift, wordt steenkool van uitstekende kwaliteit gedolven evenals aan den (Transvaalschen) overkant, bij Vereeniging.

Van uit Natal de Transvaal binnenkomend, bij Charlestown en Volksrust, reist men door het district Wakkerstroom, dat een geheel vormde met de Natalsche districten Vrijheid en Utrecht, welke eerst na den Zuid-Afrikaanschen oorlog bij Natal zijn geannexeerd, en de hier boven reeds genoemde Transvaalsche districten van het „Hoogveld”. Zooals de naam aanduidt, is dit gedeelte van het land tamelijk hoog gelegen, daardoor uiterst gezond, bovendien tamelijk rijk aan water en vruchtbaar; overal dus waar de rotsachtige ondergrond op voldoende diepte is gelegen, uitstekend geschikt voor landbouw en een ideaal terrein voor allerlei soort van veeteelt op extensieve en intensieve schaal. Landbouw en veeteelt staan er dan ook op zeer hoogen trap van ontwikkeling. De wol uit deze streken overtreft in kwaliteit elke andere, uit Kaapprovincie of Oranje-Vrijstaat stammende. De veeteelt voor zuivelboerderij is er reeds tot vrij hooge ontwikkeling gekomen. In de omgeving van Piet Retief wordt veel aan tabak-cultuur gedaan; de aanplant van „wattle” boomen, waarvan de schors een uitstekend looizuur opbrengt, is in deze zelfde streek, evenals in deelen van Natal, reeds tot grooten bloei geraakt. In de hoogere gedeelten wordt veel aan paardenfokkerij gedaan.

Deze districten zijn door een aantal zijlijnen naar de hoofdspoorwegen welke Pretoria en Johannesburg met de havensteden verbinden, in gemakkelijk bereik van de havens- en marktplaatsen gebracht.

De naam van het district Wakkerstroom is dezelfde als die van zijn hoofdstad.

---

---

Andere dorpen zijn Volksrust en Amersfoort. Ermelo (in ons land vooral bekend om de bloeiende Uitkomstschool, een der voornaamste inrichtingen van Christelijk Nationaal Onderwijs in Transvaal) is het centrum van een woldistrict. Er wordt ook veel maïs verbouwd, benevens andere landbouwproducten. Dit dorp is sedert eenigen tijd door een spoorweg verbonden met Machadodorp in het Noorden en Springs in het Westen, welke lijnen ook de districten Carolina en Bethal, noordelijk van Ermelo en Standerton, openen.

In het Zuid-Oosten langs de grens van het Kafferterritorium Swazieland ligt het district Piet Retief. Ongeveer 30 jaar geleden was bijna het geheele district aan een zekeren Schot MC. CORKINDALE afgestaan, op belofte, dat hij het met Schotsche immigranten zou bevolken. Toen dit uitbleef, verviel de concessie. Een gedeelte van het district werd door Boeren gekocht, een ander gedeelte werd bevolkt door Duitsche kolonisten (Lüneburg), die het tot groote welvaart brachten. Tot dit district behoort ook de vroegere Klein-Vrijstaat, wellicht de kleinste republiek, die ooit heeft bestaan. Zij werd gevormd door de gezinnen van drie boeren, die hun grond van een Swazie-opperhoofd hadden gekocht. Een van de drie, een BEZUIDENHOUT, was de President.

Tot de Oostelijke districten van Transvaal behooren nog Barberton en Lijdenburg. Barberton (283 mijlen van Pretoria) werd in 1886, na de eerste ontdekkingen van goud in Transvaal, als mijnkamp gesticht. De goudvelden van de Kaap trokken toen talrijke immigranten. In 1887 waren er meer dan 10.000 blanken in het district. Barberton groeide en bloeide, totdat de aandacht van fortuin-begeerige menschen zich meer en meer ging concentreeren op den Witwatersrand. Thans bevat het geheele district 4000, Barberton zelf slechts 1200 blanke inwoners. De ligging van het dorp is in één woord prachtig. Er is water in overvloed. Doch het klimaat is, vooral in het zomerseizoen, niet zeer gezond, ofschoon de koorts er lang niet zoo plaagt, als algemeen wordt beweerd.

Ziekte onder paarden en runderen belemmeren den landbouw.



---

---

Semi-tropische en tropische vruchten als sinaasappelen, citroenen, mandarijntjes, guavas, pompelmoezen, mangoos, ananassen, perziken, druiven, pisangs enz. groeien er zonder moeite. Voor tabaksbouw is het land uiterst geschikt.

Ten Noorden van dit district en den spoorweg naar Lorenço Marques ligt het uitgestrekte district Lijdenburg. In het district liggen de bekende spoorweg-dorpen Waterval-Boven en Waterval-Onder, in het Westen het dorp Dullstroom, in het Noorden Ohrigstad, het oudste, doch wegens de heerschende koorts al spoedig verlaten dorp van het district Pelgrimsrust (een nog veelbelovend goudveld) en Krugerspost. In het Noord-Westen liggen uitgestrekte ijzerbeddingen o.a. bij Magneet-Hoogten.

Westelijk van de genoemde districten liggen wat men kan noemen: de Centrale districten Pretoria, Middelburg, Heidelberg en Witwatersrand. Het dorp Middelburg ligt aan den spoorweg naar Lorenço Marques, ongeveer 100 mijl van Pretoria, op een hoogte van 4970 voet boven de zee. Het klimaat is gematigd en uiterst gezond. Het district is bijzonder geschikt voor runder-teelt en landbouw. Bij Balmoral, Brugspruit en Witbank bevinden zich uitgestrekte steenkoolvelden, die hun afzetgebieden vinden op den Witwatersrand.

Heidelberg ligt ten Zuiden van de genoemde spoorlijn en noordelijk van de Vaalrivier. Het district en het dorp heeft een tijd lang gedeeld in de voorbeeldlooze opkomst van Johannesburg. De eenige goudmijn evenwel, die levensvatbaarheid bleek te bezitten, was de Nigel. Toch belooft de toekomst ook in dit district nog grooten vooruitgang. Ook wordt er steenkool gevonden.

In het centrum van Transvaal liggen de districten Witwatersrand en Pretoria. Toen in 1852 door de Zandrivier-Conventie de Boerenmaatschappijen van Potchefstroom, Lijdenburg, Schoemansdal en Rustenburg werden onafhankelijk verklaard, ontstond al ras de behoefte om te komen tot meerdere eenheid. De stichting van een centraal gelegen hoofdstad werd noodzakelijk en Pretoria, aldus genoemd naar President M. W. PRETORIUS,

---

---

den eigenaar van de plaats, waar de stad werd gevestigd, was het resultaat. In het district liggen de Premier diamantmijnen.

Zuidelijker ligt de Witwatersrand, waar in 1884 door een zekeren ARNOLD op de plaats van een zekeren GELDENHUIS goud zou zijn ontdekt. GELDENHUIS verkocht zijn plaats aan de Gebr. STRÜBEN, en de eerste goudmijn werd door dezen geïnstalleerd. Sedert werd meer stelselmatig naar goud geprospecteerd, totdat eindelijk twee mannen J. B. ROBINSON, een Vrijstater, en W. KNIGHT, de Langlaagte Estates bij Krugersdorp en de Witwatersrand G. M. Co. bij Driefontein floteerden. Mannen als RHODES, RUDD en GALDECOTT volgden. Er werd hevig gespeculeerd. In 1889 volgde een krach. De zwakken gingen onder: de sterken hielden vast en geraakten tot ongekenden rijkdom. Thans is de Witwatersrand het voornaamste goudveld van de wereld, de oorsprong van veel stoffelijke welvaart voor Transvaal. De Rand strekt zich uit van Krugersdorp in het Westen tot Boksburg en Springs in het Oosten, met daar tusschen gelegen Roodepoort, Florida, Maraisburg, Johannesburg en Germiston.

Tusschen den Witwatersrand en de Vaalrivier liggen de districten Potchefstroom, Wolmaransstad en Bloemhof. Noordelijker Lichtenburg, Marico en Rustenburg, terwijl de Noordelijke kleinste helft van Transvaal wordt ingenomen door de districten Waterberg en Zoutpansberg. Rustenburg is bekend als de woonplaats van Pres. KRUGER vóór zijn langdurigen ambtstijd. In het district liggen de twee Magaliesberg-ketenen. De meest bekende en door Zuid-Afrika beroemde producten van dit district zijn tabak en vruchten, thans ook katoen, doch het heeft te lijden onder de langdurige droogten.

Marico wordt wel genoemd de tuin van Transvaal. Allerlei mineralen worden er gevonden. De boeren produceeren allerlei graansoorten, zelfs koffie en katoen, en een ongekende verscheidenheid van semi-tropische en tropische vruchten. De hoofdstad is Zeerust, kleinere dorpen zijn Jacobsdal en Ottoshoop. Zuidelijker langs de Westergrens van Transvaal liggen Lichten-



---

---

burg en Bloemhof. Het dorp Lichtenburg heeft, op een afstand van 36 mijl, Mafeking als spoorweg-station. De heerschende droogte heeft de omwonende boeren zeer verarmd. Verder zijn in dit district uitgestrekte plaatsen het eigendom van Landmaatschappijen, die hun grond onbewerkt laten liggen.

Bloemhof en Wolmaransstad grenzen aan de Vaalrivier. Behalve de hoofddorpen van dien naam liggen er de plaatsjes Christiania (diamantdelverijen) en Schweizer Reinecke. Het district is uitmuntend voor veeveelt, vooral runderen en schapen.

Potchefstroom is een van de belangrijkste gedeelten van de Transvaal. Het dorp Potchefstroom, de oude hoofdstad, is een van de mooiste dorpen van het land, gelegen als het is aan de Mooi-rivier, met een nooit falenden stroom van levenwekkend water. Het is gesticht tusschen 1836 en 1839 door PIET POTGIETER en heeft 11 plaatsen, tezamen 30.000 H.A. groot, als communalen grond. Het ligt in het centrum van een prachtig landbouw- en veeveeltdistrict. Het klimaat is heerlijk. Het is door een spoorweg verbonden met Johannesburg en de lijn van Kaapstad naar Rhodesia.

De Noordelijke districten Waterberg en Zoutpansberg, met de dorpen Nijlstream en Potgieterrust, Pietersburg, Leydsdorp en Louis Trichardt zijn rijk aan allerlei metalen, die echter nog weinig zijn ontgonnen. De hogere gedeelten behooren tot het Middelveld, zijn gezond en vruchtbaar; het Oosten (Lageveld) is een koortslaan. De districten lijden onder hun afgelegen ligging en het gemis van transport, mede een gevolg van verwoestende veepesten.

Rhodesië wordt bereikt van uit Kaapstad in het Zuiden, of van uit Beira, via Umtali, in het Oosten. De afstanden zijn:

Van Kaapstad tot Bulawayo 1362, van Port Elisabeth tot Bulawayo 1200, van Oost-Londen tot Bulawayo 1261, van Bulawayo tot de Victoria-vallen 280, van Beira tot Umtali 204, van Umtali tot Salisbury 170, van Beira tot Salisbury 374 en van Salisbury tot Bulawayo 301 mijlen.

---

---

Het uitgestrekte gebied met de Limpopo als Zuidelijke grens, en de meeren Mweroe en Tanganyika in het Noorden, wordt door de Zambesie verdeeld in twee helften: de zuidelijke n.l. Mashonaland en Matabeleland en de noordelijke, Noord-Oostelijk en Noord-Westelijk Rhodesia.

Salisbury is de hoofdstad van Zuidelijk Rhodesia. Het ligt 4880 voet boven de zee. Bulawayo ligt in Matabeleland, 4469 voet boven de zee. Het klimaat is gematigd sub-tropisch. Beroemd zijn de Victoria-watervallen in de Zambesie. Op het oogenblik trekt het land hoofdzakelijk de aandacht om zijn goud-productie die langzaam, maar gestadig toeneemt. Verschillende gedeelten worden geroemd als uiterst geschikt voor veeteelt; anderen weer voor graanbouw of tropische cultures. Intusschen is Rhodesië nog geheel een land der toekomst, zeer spaarzaam bevolkt en nog weinig ontwikkeld.

#### AMBACHTSLIEDEN.

Over de kansen voor ambachtslieden bij emigratie naar Zuid-Afrika is zeer weinig te zeggen. In dit opzicht geldt: dat elk geval op zich zelf moet worden beoordeeld. Zuid-Afrika heeft bij zijn talrijke bevolking van inboorlingen *geen behoefte aan ongeschoolde of half-geschoolde arbeiders en alleen menschen, die hun vak uitstekend verstaan*, hebben er een goede toekomst. Voor het overige is alles afhankelijk van persoonlijke eigenschappen. In elk geval is het verkeerd, dat ambachtslieden, die naar Zuid-Afrika emigreeren, bijna altijd de groote steden bezoeken. Voor den Nederlandschen ambachtsman is het in den regel veel beter, dat hij zich vestigt in een kleiner dorp met Afrikaansch-Hollandsch karakter, dan in een van de grootere dorpen en steden, waar hij van den aanvang te kampen heeft met mededinging van Engelsche en andere vakgenooten. In de kleinere dorpen heeft hij ook veel meer kans in persoonlijke aanraking te komen met de opdrachtgevers voor allerlei werk en wordt het hem op die wijze gemakkelijk gemaakt, als zelfstandig ondernemer op te treden. In den regel zullen dan ook ambachts-



---

---

lieden, die afkomstig zijn uit de kleinere steden en dorpen van Nederland, in Zuid-Afrika beter voldoen en beter vooruitkomen, dan degenen, die steeds in groote steden gewerkt hebben.

Aangezien de arbeidsmarkt aan voortdurende wijziging onderhevig is, en bovendien steeds verschillend is voor de onderscheidene deelen van Zuid-Afrika, is het aan te raden, van te voren zoo nauwkeurig mogelijk inlichtingen te verzamelen.

Bovendien is er meer kans om vooruit te komen in het eene vak dan in het andere. Zoo goed als geen kansen hebben b.v. schilders. Metselaars hebben met sterke mededinging van inboorlingen (bastaards), Italianen en andere nationaliteiten te kampen. Voor typografen is het arbeidsveld nog vrij beperkt. Loodgieters moeten hun vak bijzonder goed kennen om aan de eischen, die in Zuid-Afrika gesteld worden, welke verband houden met de meest primitieve en de meest moderne inrichtingen, welke naast elkaar voorkomen, te voldoen. Bankwerkers en machinisten kunnen in den regel slechts plaats vinden bij de groote industrieën en bij de spoorwegen, enz.

De loonen zijn van 15 sh. tot £ 1 per dag; in enkele gevallen zelfs meer.

### ONDERWIJS.

Het onderwijs in Zuid-Afrika biedt nog voor tal van Nederlandsche jonge mannen en vrouwen een goed bestaan en uitnemende kansen om vooruit te komen. Het aantal vacatures in de Gouvernmentsscholen is voortdurend nog zeer groot. De salarissen, welke worden betaald, zijn voor de lagere rangen voldoende om behoorlijk van te leven, en voor de hoogere rangen in vele gevallen uitstekend.

Het is ondoenlijk, in het korte bestek van deze brochure de geheele ingewikkelde organisatie van het Zuid-Afrikaansche onderwijs uiteen te zetten. We moeten volstaan met de navolgende korte mededeelingen. De bedragen der salarissen zullen wij niet noemen, omdat deze voortdurend aan wijziging onderhevig zijn, daar in Zuid-Afrika evenals elders, de oorlog een groote

---

---

duurte heeft gebracht en door de Zuid-Afrikaansche administraties er naar gestreefd wordt, de salarissen in overeenstemming te brengen met de verhooging van de prijzen van levensmiddelen, enz.

Het onderwijs in Zuid-Afrika is tweetalig, met dien verstande, dat in de eerste vier klassen de huistaal van het kind voertaal van het onderwijs is, doch tevens reeds de tweede taal wordt aangeleerd. Boven de vierde klasse zijn beide talen voertuig van het onderwijs, tenzij de ouders der kinderen slechts één taal (Engelsch of Hollandsch) als voertuig wenschen. Door gebrek aan een voldoende aantal onderwijskrachten, die beide talen machtig zijn, is deze regeling nog niet in alle scholen doorgevoerd. In scholen met Engelsch als voornaamste voertuig van onderwijs worden dikwijls Nederlanders gevraagd voor het onderwijs in het Hollandsch als taal. In scholen, bezocht door kinderen van Afrikaansch-Hollandsche ouders, kan (soms) moet) in de vier eerste klassen het Afrikaansch-Hollandsch ook als voertuig van onderwijs worden gebruikt, indien de School-Commissie zulks wenscht.

Het is daarom en ook omdat het Afrikaansch-Hollandsch de huistaal is van alle Hollandsch sprekende inwoners van Zuid-Afrika, wenschelijk, dat Nederlandsche onderwijzers(essen) zich vóór hun vertrek vertrouwd maken met den Afrikaanschen vorm van onze taal.

Het onderwijs berust op godsdienstigen grondslag. Dagelijks wordt een half uur les in de Bijbelsche geschiedenis gegeven. Onderwijzers(essen), die een aanbeveling van het Schoolfonds (Fonds ten behoeve van het Hollandsch onderwijs in Zuid-Afrika, zie blz. 11) wenschen, moeten dan ook eene verklaring afleggen, dat zij tot het geven van zulk onderwijs in staat en bereid zijn. Het onderwijs mag evenwel niet dogmatisch zijn. Iedere school staat onder een Schoolcommissie. In Transvaal en Oranje-Vrijstaat staan de Schoolcommissies weer onder een Schoolraad. De Schoolcommissies en de Schoolraden staan onder een Directeur van Onderwijs, voor



---

---

iedere provincie van de Unie van Zuid-Afrika een, elk met bij de wet omschreven plichten en bevoegdheden.

De eerste aanstelling van een onderwijzer is meestal tijdelijk. Bij gebleken geschiktheid kan aanstelling volgen onder een vast contract, behoudens overlegging van een gezondheids-attest afgegeven door een plaatselijk geneesheer. In verband met het karakter van het onderwijs is het wenschelijk, dat Nederlandsche onderwijzers(essen) zijn van orthodox-protestantsche geloofs-overtuiging. Alle Nederlandsche acten worden bij aanstellingen en het verkrijgen van certificaten erkend. De Nederlandsche hulp-acte geeft in Transvaal recht tot het solliciteeren naar D. en C. posten. In dit geval is aan een D. post het salaris voor een C. post verbonden. Het bezit van de Nederlandsche hoofd-acte geeft recht tot het solliciteeren naar een B. post in Transvaal. Voor de meeste vacatures is noodzakelijk een zoodanige kennis van het Engelsch als den onderwijzer in staat stelt om ook deze taal als voertuig van het onderwijs te gebruiken. Een acte Engelsch (lager onderwijs) is wenschelijk, doch niet verplicht. Deze acte wordt door de autoriteiten erkend.

De Directeur van Onderwijs heeft het recht, een eenmaal benoemde(n) onderwijzer(es) te verplaatsen, evenwel met behoud van het eerst genoten salaris.

Aan iedere betrekking is een vast salaris verbonden, dat per kwartaal (in Transvaal maandelijks) wordt uitbetaald. De salaris regeling verschilt in de onderscheiden provincies van de Unie van Zuid-Afrika. In Transvaal en Oranje-Vrijstaat worden hogere salarissen betaald dan in de Kaapprovincie en Natal.

Nadere inlichtingen omtrent salarissen, pensioenen enz. zijn te bekomen bij den *Secr. v. d. Ver. Zuid-Afrikaansche Voorschotkas*.

In Zuid-Afrika wordt groote waarde gehecht aan diploma's. Houders van een Hoofd-acte en taal-acten hebben eerder uitzicht op beter betaalde betrekkingen dan bezitters van de hulp-acte zonder meer. Personen, in het bezit van een eind-diploma Gymnasium of H. B. S. 5-jarige cursus en van eenige ervaring in het onderwijs, zijn zeer gezocht.

---

---

Vacantie wordt gegeven ongeveer 5 weken in den zomer, 2 à 3 weken in den winter en verder eenige dagen met Paschen en Pinksteren, in het algemeen tegen het eind van elk kwartaal. Na iedere 5 jaren dienst kan de onderwijzer(es) een langdurig verlof krijgen van een of twee kwartalen met behoud van half salaris. In bijzondere gevallen kan een verlof van een jaar worden verleend, maar toch wordt nooit meer dan een half jaar verlof-salaris uitgekeerd.

Iedere onderwijzer(es) kan ten allen tijde solliciteeren naar iedere betrekking, waarvoor hij (zij) de bevoegdheid heeft en heeft dus in zoo verre vrije keuze van standplaats, welke keuze evenwel, evenals in ons land, wordt beperkt door de vacant zijnde plaatsen.

Het leven in de steden en grootere dorpen van Transvaal en Oranje-Vrijstaat is thans niet zooveel duurder dan in Nederland. Het te betalen kostgeld is afhankelijk van de standplaats en wisselt voor de eerstgenoemde provincies af tusschen £ 4 en £ 10 per maand, al naar men een standplaats heeft buiten of in een stad of groot dorp. Gemiddeld kan het op £ 6 per maand worden gesteld. Bij de meeste scholen op het platteland zijn onderwijzerswoningen, zoodat voor hoofden van deze scholen liefst gehuwde onderwijzers worden gekozen. De levenswijze verschilt wel van de Nederlandsche, doch als men zijn eigen huishouden heeft, kan men dit vrijwel op Hollandsche wijze inrichten. Er bestaat geen bezwaar tegen het emigreeren van gehuwde onderwijzers, doch ongehuwden hebben de voorkeur ten aanzien van het Schoolfonds, met het oog op het voorloopig achterblijven van vrouw en kinderen, daar het niet geraden is, deze terstond mede te nemen. Het is beter, dat de onderwijzer zich daarginds eerst oriënteert, vóór hij zijn gezin laat overkomen.

Naar gewone berekening, door velerlei ervaring bevestigd, kan voor het achtergelaten gezin, gemakkelijk 60 à 75 gulden per maand worden overgezonden.

Het is niet aan te raden veel goed mede te nemen; van



---

---

ondergoed zijn zes stuks van iedere soort voldoende. Voor den zomer verdienen sporthemden aanbeveling, daar het wasschen en vooral het strijken in de steden zeer duur is en buiten vaak veel last veroorzaakt. Gedragen lijfgoed is vrij van invoerrechten, nieuw goed, waarvan de douanebeambte kan aannemen, dat het niet voor eigen gebruik bestemd is, wordt vrij hoog belast.

Ter beantwoording van door velen gedane vragen diene nog: Voor op geenerlei wijze gediplomeerde personen is de mogelijkheid van plaatsing zeer gering. Niet-gediplomeerde personen *kunnen* benoemd worden voor de minst bezoldigde posten (als D. posten in Transvaal). Voor onderwijzers(essen) met uitsluitend vak-diploma's is de kans op plaatsing zeer gering. Beschaafde jonge mannen en vrouwen, met algemeene kennis, in staat om les te geven in het Hollandsch en het Engelsch en liefst ook bekwaam tot het geven van piano-onderwijs, kunnen plaatsing vinden als gouverneurs of gouvernantes bij gezeten boeren tegen een salaris van gemiddeld £ 4 à £ 5 per maand boven kost en inwoning.

#### LANDBOUWERS.

De beteekenis van Zuid-Afrika uit het oogpunt van Landbouw en veeteelt kan niet onderschat worden. Ongetwijfeld zijn er nog een aantal levensmiddelen, welke daar van uit Europa of elders worden ingevoerd, doch die invoer vermindert elk jaar. Daarvoor in de plaats komt een uitvoer van levensmiddelen, welke ieder jaar grooter wordt. Dit beteekent, dat Zuid-Afrika als land van Landbouw en Veeteelt voortdurend meer wordt ontwikkeld en dat voor hen, die zich als landbouwer in Zuid-Afrika willen vestigen, thans, in den tijd van opgang, het oogenblik gekomen is, om het groote besluit te nemen en de reis te wagen. Met de ontwikkeling van landbouw en veeteelt wordt natuurlijk ook de grondprijs hooger. Op het oogenblik evenwel is deze nog zeer laag, lager dan in Canada, Australië of de Vereenigde Staten van Noord-Amerika.

---

---

Alvorens hier een kort overzicht wordt gegeven van de verschillende takken van landbouw en veeteelt, welke voor Nederlandsche landverhuizers in de eerste plaats van beteekenis zijn, worden hier een paar statistische cijfers aangehaald, welke een beeld kunnen vormen van de beteekenis van deze bronnen van welvaart voor de Zuid-Afrikaansche samenleving.



## ZUID-AFRIKA's UITVOER.

### I. ALGEMEEN OVERZICHT.

WAARDE VAN	1911		1913		1915		1916	
	£	%	£	%	£	%	£	%
Levende Have .. .. .	45.388	0.08	38.106	0.06	44.465	0.26	26.787	0.11
Producten v. landb. en veeteelt	9.246.134	16.13	12.239.524	18.36	9.930.016	58.90	12.800.813	53.46
Producten van mijnbouw.. ..	45.300.969	79.05	51.856.555	77.79	3.944.213	23.40	6.904.130	28.83
Andere waren .. .. .	314.722	0.55	430.354	0.64	562.012	0.90	1.080.519	4.51
Uitvoer naar Rhodesië .. ..	482.090	0.84	550.095	0.83	547.448	3.25	607.006	2.54
<b>TOTAAL .. ..</b>	<b>55.389.353</b>	<b>96.65</b>	<b>65.114.634</b>	<b>97.68</b>	<b>15.028.154</b>	<b>89.14</b>	<b>21.419.255</b>	<b>89.45</b>
Her-uitvoer .. .. .	1.634.647	2.85	1.454.730	2.18	1.636.837	9.71	23.339.936	9.77
Specie .. .. .	284.214	0.50	90.188	0.14	194.382	1.15	187.092	0.78
<b>GROOT TOTAAL .. ..</b>	<b>57.308.214</b>	<b>100.00</b>	<b>66.659.552</b>	<b>100.00</b>	<b>16.859.373</b>	<b>100.00</b>	<b>32.946.283</b>	<b>100.00</b>

## II. BIJZONDER OVERZICHT.

ARTIKELN.	1913		1916	
	HOEVEELH.	WAARDE £.	HOEVEELH.	WAARDE £.
Aloë .. .. . lb.	702.958	8.003	986.939	9.305
Argol .. .. . "	209.133	4.505	508.858	16.347
Arrowroot .. .. . "	63.459	1.443	144	6
Looibast .. .. . "	145.717.738	309.329	114.923.934	269.794
Boecheobladen .. .. . "	163.812	32.071	130.794	21.685
Boter .. .. . "	417.318	2.979	1.558.075	109.918
Kaas .. .. . "	451	19	25.216	1.560
Koffie .. .. . "	36.087	1.490	38.633	1.825
Gerst .. .. . "	64.050	222	806.134	2.037
Peulvruchten .. .. . "	23.837	207	182.320	2.236
Zemels .. .. . "	218.217	560	793.970	1.828
Kafferkoren .. .. . "	63.880	306	6.095.830	14.164
Maïs .. .. . "	22.944.744	65.169	349.205.982	877.368
Haver .. .. . "	4.308.327	12.868	5.923.581	20.044
Tarwe .. .. . "	3.125	18	15.140	120
Tarwemeel .. .. . "	845.290	3.309	1.433.155	11.082
Ander graan en meel .. .. . "	5.054.705	19.370	11.475.413	40.908
Onbewerkte Katoen .. .. . "	32.471	811	127.562	3.969
Eieren .. .. . st.	1.479.920	8.555	7.142.813	36.507
Struisveeren .. .. . lb.	1.023.307	2.953.587	452.080	486.362
Zevenjaartjes .. .. . " (onverwelkbare bloemen)	65.688	4.064	21.490	1.505
Versche vruchten .. .. . "	—	52.000	—	66.622
Gedroogde vruchten .. .. . "	11.585	364	1.058.897	19.383
Mohair .. .. . "	17.355.882	876.255	17.374.068	1.115.281
Hooi en veevoeder .. .. . "	14.311.425	32.513	12.034.052	32.230
Runderhuiden .. .. . "	21.279.840	794.937	19.450.001	811.338



PRODUCTEN VAN LANDBOUW EN VEETEELT.

ARTIKELEN.	1913		1916	
	HOEEVELH.	WAARDE £.	HOEEVELH.	WAARDE £.
Geitevellen .. .. . lb.	9.104.691	325.936	8.513.363	414.777
Schapenvellen .. .. . "	32.196.400	889.611	30.410.386	1.084.042
Robbenvellen .. .. . "	152.485	5.609	3.383	215
Andere huiden en vellen .. "	—	1.770	—	14.357
Hoorns .. .. . "	—	16.214	—	1.696
Vleesch .. .. . "	198.683	5.858	17.861.042	361.768
Havermeel .. .. . "	18.454	196	29.325	466
Planten, bollen, boonen .. "	—	2.526	—	2.851
Zaden .. .. . "	—	1.035	—	6.729
Kaapsche brandewijn .. .. "	545	234	424.159	113.778
Andere sterkedranken .. .. "	100.582	2.384	303.399	21.547
Suiker .. .. . "	356.182	3.113	3.524.735	42.600
Melasse, stroop .. .. . "	11.689.189	15.354	8.570.712	28.410
Thee .. .. . "	53.043	812	52.161	2.097
Tabak .. .. . "	240.549	14.728	1.063.488	55.950
Calabassen (voor pijpen) .. "	668.873	9.071	4.600	57
Uien .. .. . "	415.243	1.959	680.554	3.910
Aardappelen .. .. . "	1.393.127	6.135	5.697.484	23.027
Andere groenten .. .. . "	—	17.377	—	4.861
Bijenwas .. .. . "	800	60	20	2
Plantenwas .. .. . "	9.566	456	6.003	206
Wijn .. .. . gall.	55.469	11.515	165.168	32.111
Zout .. .. . lb.	—	3.329	—	7.456
Schapenwol. .. .. . "	176.971.865	5.719.288	136.395.191	6.601.376
TOTAAL .. ..		12.239.524		12.800.813

### III. OVERZICHT VOOR ENKELE

	1911		1912		19
	HOEVEELH.	WAARDE £	HOEVEELH.	WAARDE £	HOEVEELH.
Looibast .. .. lbs.	111.205.090	289.556	118.207.599	283.010	145.717.738
Boter .. .. "	19.716	1.209	43.433	2.711	45.318
Maïs .. .. "	206.554.439	402.680	192.775.746	443.492	22.944.744
Katoen onbew. .. "	35.287	1.234	32.025	819	32.471
Eieren .. .. st.	1.008.069	5.418	1.253.965	7.074	1.479.920
Struisveeren .. lbs.	826.992	2.253.140	999.704	2.609.638	1.023.307
Versche vruchten .. "	—	45.572	—	54.735	—
Gedr. .. .. "	149.843	4.164	39.348	1.033	11.585
Mohair .. .. "	21.066.825	917.874	23.479.729	967.286	17.355.882
Hooien veevoer .. "	12.612.620	29.124	18.004.804	44.422	14.311.425
Runderhuiden .. "	13.211.734	370.548	20.428.461	670.887	21.279.840
Vleesch .. .. "	322.308	7.249	502.336	11.533	198.683
Suiker .. .. "	282.824	2.665	473.611	4.292	356.182
Melasse en Siroop .. .. "	7.374.344	11.617	10.328.999	13.597	11.689.189
Tabak .. .. "	84.506	6.725	141.316	9.963	240.549
Kalabassen voor pijpen .. "	—	26.647	—	27.789	668.873
Uien .. .. "	334.946	1.415	387.901	1.887	415.243
Aardappelen .. "	2.042.144	6.688	1.835.580	8.152	1.393.127
Was (planten) .. "	2.614	87	13.044	447	9.566
Wijn .. .. gall.	67.940	13.865	61.860	12.728	55.469
Wol .. .. lbs.	132.207.029	3.899.828	161.974.684	4.780.594	176.971.865



BELANGRIJKE PRODUCTEN.

13	1914		1915		1916		
	WAARDE £	HOEVEELH.	WAARDE £	HOEVEELH.	WAARDE £	WAARDE £	
	309.329	130.216.826	286.399	89.661.464	195.244	114.923.934	269.794
	2.979	77.659	3.922	96.570	7.464	1.558.075	109.918
	65.169	220.031.205	438.455	298.765.234	631.646	349.205.982	877.368
	811	41.654	1.246	115.990	3.216	127.562	3.969
	8.555	1.970.187	11.220	3.612.640	20.798	7.142.813	36.507
	2.953.587	755.325	1.342.717	948.945	743.772	452.080	486.362
	52.000	—	94.245	—	63.967	—	66.622
	364	21.938	597	801.137	12.384	1.058.897	19.383
	876.255	18.865.743	834.202	16.304.378	687.635	17.374.068	1.115.281
	32.513	20.460.297	47.713	23.917.527	58.355	12.034.052	32.330
	794.937	14.673.065	544.050	15.304.792	575.945	19.450.002	811.338
	5.858	640.353	15.104	6.412.037	118.132	17.861.042	361.768
	3.113	225.982	2.071	3.537.119	28.396	3.524.735	42.600
	15.354	12.425.940	14.411	10.980.224	21.391	8.570.712	28.410
	14.728	335.058	18.659	614.533	36.304	1.063.488	55.950
	9.071	731.522	6.830	320	40	4.600	57
	1.959	495.287	2.020	568.229	4.288	680.554	3.910
	6.135	2.498.458	10.226	4.057.076	17.096	5.679.484	23.027
	456	21.395	1.021	16.878	737	6.003	206
	11.515	48.492	9.627	82.564	20.952	165.168	32.111
	5.719.288	133.981.317	4.238.205	170.003.173	5.380.031	136.395.191	6.601.376

#### IV. DE BELANGRIJKSTE PRODUCTEN.

ARTIKELN.	1913	1914	1915	1916	1917
Mais .. .. . lbs.	22.944.744	220.031.205	298.765.234	349.205.982	468.702.325
Vleesch .. .. . "	198.683	640.353	6.412.037	17.861.042	47.350.476
Vruchten, versche .. .. . pst.	52.000	94.245	63.967	66.622	22.738
„ gedroogde .. .. . "	364	597	12.348	19.383	36.705
Wol .. .. . lbs.	5.719.288	4.238.205	5.380.031	6.601.376	8.782.280
„ .. .. . lbs.	176.971.865	133.981.317	170.003.173	136.395.191	117.657.142
Huiden en vellen van ossen en koeien .. .. . "	21.279.840	14.673.065	15.304.911	19.450.001	17.304.022
„ „ „ „ schapen .. .. . "	32.196.400	30.303.731	37.226.422	30.410.386	24.941.241
„ „ „ „ geiten .. .. . "	9.164.691	7.941.096	8.304.792	8.513.363	4.462.879
Looibast.. .. . "	145.717.738	130.216.826	89.661.464	114.923.934	95.335.759
Katoen .. .. . "	32.471	41.654	115.990	127.562	46.673
Tabak .. .. . "	240.549	235.058	614.533	1.063.488	729.611
Brandy .. .. . gall.	545	306	16.070	424.159	54.413
Andere spiritualiën .. .. . "	100.028	162.168	319.001	303.399	60.225
Wijn .. .. . "	55.469	48.492	82.564	165.168	331.522
Asbest .. .. . lbs.	2.271.736	2.613.888	6.180.124	8.980.497	12.138.276



**UITVOER UIT NEDERLAND EN DE NEDERL.  
KOLONIËN IN DE UNIE VAN ZUID-AFRIKA.**

Volgens de officieele Zuid-Afrikaansche statistiek bedroeg de invoer uit Nederland in de Unie van Zuid-Afrika gedurende 1918 slechts £ 365.016, tegen £ 846.300 in 1913, het laatste jaar vóór den wereldoorlog. Daarentegen steeg de invoer uit Nederlandsch (Oost-) Indië van £ 124.674 in 1913 tot £ 312.786 in 1918, terwijl in laatstgenoemd jaar voor een waarde van £ 74 uit Nederlandsch-West-Indië werd betrokken, vanwaar in 1913 niets werd ingevoerd.

De volgende tabellen geven een overzicht van den invoer uit Nederland en de Nederl. koloniën in de Unie gedurende 1918, vergeleken met 1913:

**Invoer in de Unie van Zuid-Afrika uit Nederland.**

ARTIKEL.	Eenheid	Hoeveelheid.		Waarde in £.	
		1913	1918	1913	1918
Stieren en ossen.. ..	stuks.	92	—	6.307	—
Koeien en kalveren .. ..	”	335	—	14.952	—
Paarden, merries en ruinen	”	2	—	305	—
Schape en lammeren .. ..	”	15	—	120	—
Honden .. ..	”	2	—	10	—
Gevogelte .. ..	”	6	—	10	—
Kleedingstukken .. ..	—	—	—	1.938	—
Jassen, vesten, broeken (2e hands) .. ..	stuks.	2.944	380	303	86
Kleedingstukken, n.a.g. ..	—	—	—	—	1
Pistolen en revolvers ..	stuks.	4	—	2	—
Asbest-artikelen .. ..	—	—	—	215	—
Essayeer-toestellen .. ..	—	—	—	165	108
Steenkolen-, meel- en graanzakken .. ..	stuks.	500	—	12	—
Zakken (geen leer of papier (n.a.g) .. ..	”	350	—	3	—
Koperwerk (geel) .. ..	cwts.	—	—	14	1
Manden .. ..	—	—	—	36	—
Borstels .. ..	—	—	—	130	18
Kaarsen .. ..	lbs.	4.194	—	85	—
Klokken en horloges ..	—	—	—	693	(horloges) 64

ARTIKEL.	Eenheid	Hoeveelheid.		Waarde in £.	
		1913	1918	1913	1918
Steenkolen, cokes, bricketten .. .. .	Ton van 2.000 lbs.	56	—	144	—
Stuikgoed .. .. .	lbs.	—	—	19	—
Koperwerk (rood) n.a.g.	—	—	—	35	41
Touwwerk (geen kabel-draad) .. .. .	cwts.	28	—	99	—
Kurken en sponzen ..	gross.	860	—	61	—
Katoenen stukgoederen..	—	—	—	9.929	2.485
Dekens en kleeden ..	—	—	—	69	132.043
Doeken .. .. .	—	—	—	26	455
Ondergoed. .. .. .	—	—	—	1.060	6
Lampkatoen .. .. .	—	—	—	237	—
Afval (katoen) .. .. .	—	—	—	3	—
Fabrikaten (katoen) n.a.g.	—	—	—	918	1.762
Geslepen diamanten ..	—	—	—	224	24.325
Zwavelzuur .. .. .	gallons.	2.000	—	21	—
Apothekersartikelen ..	—	—	—	796	154
Borax .. .. .	lbs.	280	—	6	—
Calcium carbid .. .. .	„	6.098	—	48	—
Koolzuurgas .. .. .	—	—	—	183	—
Kaustieke Soda .. .. .	lbs.	2.960	—	15	—
Chloorkalk .. .. .	„	410	—	3	—
Cyaankali .. .. .	„	112	—	4	—
Magnesiumsulfaat .. ..	„	425	—	1	—
Desinfectie- en bacterie-doodende middelen ..	—	—	—	17	—
Medische preparaten (alcoholhoudend) ..	gallons.	18	—	45	—
Medische preparaten (niet-alcoholhoudend) ..	„	—	—	35	—
Kaliverbindingen .. .. .	lbs.	46.236	—	743	—
Andere drogisterijen en chemische producten ..	—	—	—	579	1.549
Oxygeen .. .. .	—	—	—	—	6
Verfstoffen en looi-materiaal n. a. g. .. ..	—	—	—	11	—
Porselein en aardewerk ..	—	—	—	608	(aard. 552 porsel. 4
Electr. kabels, metaal-draad	—	—	—	149	—
Fittings, palen .. .. .	—	—	—	2.901	94.515
Emailwaren .. .. .	—	—	—	730	4.876
Veevoer (alle soort.) n.a.g.	lbs.	2.028	—	14	—
Bier .. .. .	gallons.	607	4.417	71	829
Bakmeel .. .. .	lbs.	24.208	—	548	—
Biscuit .. .. .	„	29.246	70	900	3
Boter .. .. .	„	51.022	—	3.259	—



ARTIKEL.	Eenheid	Hoeveelheid.		Waarde in £.	
		1913	1918	1913	1918
Margarine en andere botersurrogaten.. ..	lbs.	448.233	—	10.356	—
Koek en gebak .. ..	..	7.425	—	202	—
Kaas .. ..	..	4.576.353	—	134.631	—
Cichorei en andere koffiesurrogaten .. ..	..	873.236	7.616	7.598	281
Mosterd .. ..	..	764	—	25	—
Andere kruiden. n.a.g.	—	—	4	—	1
Cacaoboter .. ..	..	690	—	34	—
Cacao, chocolade (niet suikerhoudend).. ..	..	285.155	42.316	26.664	4.691
Koffie (ongebrende).. ..	..	17.167	—	561	—
„ (gebrande) .. ..	..	416.877	116	16.039	8
Gember (geconfijt) en chow-chow .. ..	..	31	—	1	—
Jams en geleiën .. ..	..	2.511	—	50	—
Andere confituren, n.a.g.	..	125.874	—	5.517	—
Confiseursbenoedigdh. ..	—	—	—	1.192	—
Gerst .. ..	..	5.600	—	25	—
Boonen en erwten .. ..	..	121.332	—	936	—
Zemelen .. ..	..	784	—	7	—
Drippings en vetten .. ..	..	880	—	24	—
Eieren (versch) .. ..	lbs.	273.000	—	1.006	—
Voedingsextracten en aftreksels.. ..	—	—	—	10	—
Essences (alcoholhoud.)	gallons.	32	13	58	48
„ (niet-alcoholh.)	..	—	—	13	9
Gerst (parel) .. ..	lbs.	900.924	—	4.698	—
Maizena .. ..	..	1.024	—	19	—
Farina, Feculina en Semolina .. ..	lbs.	17.733	—	87	—
Havermeel. .. ..	..	11.300	—	51	—
Vermicelli en macaroni	..	108.138	—	1.103	—
Allerlei andere meel-preparaten n.a.g. .. ..	..	1.034	—	16	—
Gedroogde, gerookte en gezouten visch .. ..	..	595.503	39.542	6.900	955
Ingelegde vischsoorten ..	..	140.349	289	1.806	97
Amandelen .. ..	..	115	—	7	—
Krenten en rozijnen.. ..	..	310	—	5	—
Pruimedanten.. ..	..	336	—	9	—
Andere gedroogde vruchten .. ..	..	334	—	9	—
Grondnoten .. ..	..	137	—	3	—
Alle andere noten n.a.g.	..	20	—	1	—
Fruit in flesschen en blikk.	..	3.859	3	148	1
Vruchtensapp. en siropen	—	—	—	139	—

ARTIKEL.	Eenheid	Hoeveelheid.		Waarde in £.	
		1913	1918	1913	1918
Reuzel .. .. .	lbs.	366	—	16	—
Spek .. .. .	"	120.489	—	5.040	—
Ham .. .. .	"	10.794	—	516	—
Vleesch, gezouten en gerookt n.a.g. .. .. .	"	7.739	—	284	—
Soepen.. .. .	"	136	—	7	—
Vleeschsoorten in blikken en op dergelijke manier verduurzaamd .. .. .	"	17.000	—	875	—
Gecondenseerde melk ..	"	2.380.289	—	43.942	—
Katoenpittenolie (slaolie)	gallons.	4.100	—	725	—
Andere slaolie .. .. .	"	1.441	52	434	26
Pickles.. .. .	lbs.	1.935	—	56	—
Sausen.. .. .	"	139	—	4	—
Rijst (paddy inbegrepen)	"	1.399.726	—	9.423	—
Zout (tafel) .. .. .	"	59.104	—	161	—
Zaden voor voedings- doeleinden .. .. .	"	19.621	—	310	—
Cassia en kaneel.. .. .	"	14	—	—	—
Kruidnagelen .. .. .	"	84	56	4	8
Gember (droge) .. .. .	"	112	—	2	—
Nootmuskaat en foelie ..	"	182	—	7	—
Peper .. .. .	"	124	—	4	—
Turmeric .. .. .	"	112	—	2	—
Allerlei andere soorten specerijen n.a.g. .. .. .	"	1.051	112	29	2
Cognac .. .. .	gallons.	59	—	10	—
Jenever.. .. .	"	130.075	23.784	19.112	15.470
Rum .. .. .	"	140	—	63	—
Likeuren .. .. .	"	371	446	188	459
Suiker .. .. .	lbs.	552.054	—	3.425	—
Golden Syrup .. .. .	"	11.227	—	106	—
Saccharum .. .. .	"	56	—	1	—
Tapioca en Sago.. .. .	"	5.004	—	41	—
Wijnsteenzuur .. .. .	"	1.876	—	97	—
Cremor tartari .. .. .	"	60	—	3	—
Thee .. .. .	"	113	—	8	—
Aardappelen .. .. .	"	322.719	—	1.089	—
Ingemaakte groenten ..	"	208.216	1.411	2.872	50
Azijn op fusten .. .. .	gallons.	88	—	4	—
Azijn in flesschen .. ..	"	53	—	4	—
Wijnen, niet boven 20 pCt. in flesschen .. ..	"	3	—	1	—
Wijn, boven 20 pCt. in flesschen .. .. .	"	10	12	512	10
Mousseerende wijnen ..	"	17	—	18	—
Alle andere voedingsart.	—	—	—	278	40



ARTIKEL.	Eenheid	Hoeveelheid.		Waarde in £.	
		1913	1918	1913	1918
Ledikanten .. .. .	—	—	—	10	—
Billiards en onderdeelen	—	—	—	35	—
Vloerkleeden .. .. .	—	—	—	126	12
Cocosmatten, vezelstoffen	cwts.	1	—	3	—
Gordijnen, kussens en overtreksels .. .. .	—	—	—	55	—
Schilderijlijsten .. .. .	—	—	—	34	—
Matten en matwerk .. .. .	—	—	—	53	—
Schoolmeubelen en kerk- sieraden .. .. .	—	—	—	287	7
Meubelen n.a.g. .. .. .	—	—	—	618	81
Bont .. .. .	—	—	—	4	—
Flesschen en kruiken ..	—	—	—	2.072	258
Vensterglas .. .. .	—	—	—	46	2.629
Glaswerk n.a.g. .. .. .	—	—	—	598	5.044
Glycerine voor fabrieks- doeleinden .. .. .	lbs.	8.033.342	—	299.147	—
Kramerijen en modeart.	—	—	—	2.845	348
Stangen, klinkbouten ..	—	—	—	97	—
Messen .. .. .	—	—	—	36	46
Omheiningdraad .. .. .	cwts.	30	—	15	—
Omheiningpalen .. .. .	—	—	—	326	—
Draadnagels en schroeven	—	—	—	125	—
Naaimachines .. .. .	stuks.	3	—	9	—
Kachels .. .. .	—	—	—	3	—
Gereedschappen .. .. .	—	—	—	124	—
Balendraad .. .. .	cwts.	5	—	4	—
Draadkabels .. .. .	”	1	—	1	—
Ijzerwaren, n.a.g. .. .. .	—	—	—	1.845	3.311
Hoeden (stroo) .. .. .	dozijn.	6	—	3	—
Andere soorten hoeden en petten n.a.g. .. .. .	”	17	50	20	77
Zuivelwerktuigen .. .. .	—	—	—	196	978
Landbouwgereed- schappen, n.a.g. .. .. .	—	—	—	86	101
Handwerkgereedschap ..	—	—	—	—	5
India Rubber .. .. .	lbs.	—	—	187	—
Wiskundige en weten- schappelijke instrument.	—	—	—	84	3
Muziekinstrumenten .. ..	stuks.	—	—	331	—
Chirurgische instrument.	—	—	—	33	—
Andere instrumenten (optische inbegrepen) ..	—	—	—	19	5
Ijzeren staven, stangen en roeden .. .. .	cwts.	168	—	65	—
Dwarsbalken, balken, zui- len voor ijzerconstructie	—	—	—	50	—

ARTIKEL.	Eenheid	Hoeveelheid.		Waarde in £.	
		1913	1918	1913	1918
Hoepels (ijzer) .. ..	cwts.	67	—	28	—
Ijzerenbuizen, fittings ..	”	236	5	179	48
Platen en bladen (ijzer)	”	359	—	125	—
Week- en gegoten ijzer, n. a. g. .. ..	”	59	—	52	—
Juweelen .. ..	—	—	—	35	—
Lampen en onderdeelen	—	—	—	324	90
Lood n.a.g. .. ..	cwts.	3.342	—	3.930	—
Bladlood en loodacetaat	”	—	67	—	70
Leer en leerfabrikaten ..	—	—	—	72	—
Laarzen en schoenen (heeren) .. ..	lbs. paar.	709 202	—	49	—
Idem (dames).. ..	”	43	—	13	—
Idem (kinder).. ..	”	42	—	7	—
Pantoffels en Chineesche muiltjes .. ..	”	207	—	27	—
Zadelmakerswerk (paardentuig) .. ..	—	—	—	4	—
Leerfabrikaten, n.a.g. ..	—	—	—	74	—
Linnen stukgoederen ..	—	—	—	229	—
Linnen ondergoed .. ..	—	—	—	1	—
Alle andere linnen art. n.a.g. .. ..	—	—	—	110	—
Landbouwmachines .. ..	—	—	—	1	—
Drijfriemen .. ..	—	—	—	17	—
Batterijendoek .. ..	—	—	—	1.590	1.020
Electrische machines ..	—	—	—	14	—
Gereedschapswerktuigen	—	—	—	11.975	785
Machinepakking .. ..	—	—	—	31	—
Drukkerij- en boekbin- derij-machines .. ..	—	—	—	130	—
Pompmachines .. ..	—	—	—	9	—
Anderemachinerieënn.a.g.	—	—	—	520	—
Kranen, elevators en lifts	—	—	—	—	100
Tanks en kuipen .. ..	—	—	—	—	87
Slakken .. ..	lbs.	2.473.360	—	2.567	—
Beendermest .. ..	”	1.365.800	—	3.521	—
Guano .. ..	”	4.200	—	16	—
Natriumnitraat .. ..	”	11.200	—	53	—
Kalimeststoffen .. ..	”	157.400	—	604	—
Ammoniasulfaat .. ..	”	2.800	—	19	—
Superphosphaten .. ..	”	54.618.795	—	61.432	—
Meststoffen, n.a.g. .. ..	”	6.068.000	—	15.412	—
Nitraten voor fabrieks- doeleinden .. ..	”	2.416	—	21	—
Lijm .. ..	cwts.	114	—	193	—
Harsen .. ..	”	2	—	3	—



ARTIKEL.	Eenheid	Hoeveelheid.		Waarde in £.	
		1913	1918	1913	1918
Darmen voor de worst-fabricage.. .. .	lbs.	28.371	—	1.606	—
Soda-waschmiddelen.. ..	”	32.330	—	47	—
Stijfsel .. .. .	”	225.013	—	1.710	—
Vettevariërswaren, n. a. g.	—	—	—	5.60	—
Raapolie .. .. .	gallons.	40	—	5	—
Katoenpittenolie .. .. .	”	5.831	—	1.073	—
Etherische en geparfumeerde oliën .. .. .	”	—	—	155	98
Lijnolie .. .. .	”	2.462	—	299	—
Smeerolie .. .. .	”	2.252	—	215	—
Motorbrandstoffen, inbegrep. benzine en naphtha	”	—	—	—	—
Andere minerale oliën, n.a.g. .. .. .	”	744	—	24	—
Alle andere oliën, n.a.g.	”	196	—	36	—
Pakmateriaal, n.a.g. .. ..	—	—	—	187	78
Oker .. .. .	lbs.	9.184	—	28	—
Vernis .. .. .	gallons.	1.566	61	514	61
Verf-enkleurstoffen, n.a.g.	lbs.	—	—	3.454	529
Papieren zakken .. .. .	—	—	—	152	—
Behangselpapier .. .. .	—	—	—	187	—
Drukpapier .. .. .	—	—	—	1.047	40
Pakpapier .. .. .	—	—	—	528	170
Parfumerieën .. .. .	—	—	—	59	15
Geparfumeerde alcohol..	gallons.	133	—	132	—
Fonografen, bioscopen, tooverlantaarns, enz. ..	—	—	—	34	—
Photografie-materiaal ..	—	—	—	13	—
Planten, bloembollen en boomen .. .. .	—	—	—	615	196
Pleet, zilver, pleeten art.	—	—	—	116	—
Drukkers-enboekbindersbenoodigdheden .. ..	—	—	—	5.743	85
Rails .. .. .	—	—	—	579	—
Ander spoorwegmateriaal, n.a.g. .. .. .	—	—	—	—	—
Zadelmakers- en schoenmakersbenoodigdheden (geen leer) .. .. .	—	—	—	8	—
Salpeter .. .. .	lbs.	112	—	1	—
Zaad (tuin-, groente-, veld-).. .. .	”	134.089	661	1.671	234
Vogelzaad (kanariezaad inbegrepen) .. .. .	”	6.096	—	55	—
Ander zaad (niet eetbaar)	”	—	—	23	—
Schapendip .. .. .	—	—	—	3	—

ARTIKEL.	Eenheid	Hoeveelheid.		Waarde in £.	
		1913	1918	1913	1918
Scheepsvictualiën.. ..	—	—	—	125	—
Zijden ondergoed .. ..	—	—	—	4	—
Andere zijden kleeding- stukken, n.a.g. .. ..	—	—	—	1	—
Zijden stukgoederen.. ..	—	—	—	—	18
Zeep (bruine en gewone)	lbs.	122	—	2	—
Toiletzeep.. .. .	"	7.607	—	181	—
Zeepoeder .. .. .	"	150	—	2	—
Soldeersel.. .. .	cwts.	3	—	14	—
Alcohol (niet drinkbaar)	gallons.	24	—	6	—
Sportartikelen.. .. .	—	—	—	202	2
Boeken .. .. .	—	—	—	11.953	14.616
Kartonnen doozen .. ..	—	—	—	200	—
Gravures en litho- graphieën .. .. .	—	—	—	14	—
Inkt (druk) .. .. .	—	—	—	863	—
Land-, school- en zeekaarten .. .. .	—	—	—	52	3
Muziek.. .. .	—	—	—	21	—
Papier (post-, toilet- enz.)	—	—	—	676	—
Photo's .. .. .	—	—	—	5	—
Drukwerk, n.a.g. .. ..	—	—	—	1.649	1.165
Bindgaren.. .. .	—	—	—	15	—
Kantoorbehoefden, n.a.g.	—	—	—	3.571	9.004
Bordpapier en carton ..	—	—	—	—	20.923
Straatstenen (vloertegels inbegrepen).. .. .	—	—	—	665	—
Dakpannen .. .. .	—	—	—	251	—
Chirurgische en tandheel- kundige instrumenten ..	—	—	—	253	180
Talk .. .. .	lbs.	112	—	—	—
Asphalt en aardpek .. ..	"	198.124	—	307	—
Teer .. .. .	"	200	—	1	—
Tinnen fabrikaten, n.a.g.	—	—	—	2.119	—
Tabak (ruwe).. .. .	lbs.	1.624	—	200	—
Sigaren.. .. .	"	51.123	27.860	16.796	12.211
Sigaretten .. .. .	"	57	86	16	42
Tabak (bewerkte) .. ..	"	176	—	22	—
Tabakspijpen .. .. .	—	—	—	—	—
Rookartikelen, n.a.g. ..	—	—	—	62	988
Speelgoed .. .. .	—	—	—	100	—
Snuisterijen .. .. .	—	—	—	179	4
Uniformen en equipement- stukken.. .. .	—	—	—	4	—
Rijwielen, driewielers en onderdeelen hiervan ..	—	—	—	218	—
Motorrijw. en onderdeelen	—	—	—	9	—



ARTIKEL.	Eenheid	Hoeveelheid.		Waarde in £.	
		1913	1918	1913	1918
Paraffinewas .. .. .	lbs.	558.656	—	5.965	—
Stearine .. .. .	„	135.355	—	2.436	—
Kisten (hout) ledig en deelen er van .. .. .	—	—	—	375	—
Vaten (hout) ledig .. .. .	—	—	—	1	—
Handvatsels voor houweelen .. .. .	—	—	—	13	—
Houten woningen en lijstwerk .. .. .	—	—	—	424	—
Andere artikelen uit hout vervaardigd, n.a.g. .. .. .	—	—	—	234	1.544
Houtwol en -pulp .. .. .	—	—	—	776	—
Wollen kleedingstukken en stukgoederen .. .. .	—	—	—	1.321	—
Wollen dekens en kleeden	—	—	—	411	1.527
Doeken (wollen).. .. .	—	—	—	1	52
Ondergoed (wollen).. .. .	—	—	—	90	—
Andere wollen art., n.a.g.	—	—	—	10	—
Schilderijen .. .. .	—	—	—	661	4
Beeldhouwwerk .. .. .	—	—	—	3	—
Zink (onbewerkt) .. .. .	—	—	—	43	—
Zink (bewerkt) .. .. .	cwts.	30	—	14	—
Andere handelswaren, n.a.g. .. .. .	—	—	—	69	27

**Invoer in de Unie van Zuid-Afrika uit Nederlandsch-Indië.**

ARTIKEL.	Eenheid	Hoeveelheid.		Waarde in £.	
		1913	1918	1913	1918
Antifricctie-vet .. .. .	lbs.	—	66	—	1
Rottan .. .. .	bundels.	8	—	4	—
Apothekersartikelen .. .. .	—	—	—	72	79
Medische preparaten (niet alcoholhoudend .. .. .	gallons.	—	—	—	56
Kaliverbindingen .. .. .	lbs.	—	—	—	639
Drogerijen, chem. product. en apothekersart., n.a.g.	—	—	—	62	15.767
Verfstoffen en looimate- riaal, n.a.g. .. .. .	—	—	—	20	—
Cachou (Cutch) .. .. .	—	—	13.440	—	149
Gambir .. .. .	—	—	11.375	—	315
Aardew. en porsel., n.a.g.	—	—	—	2	—

ARTIKEL.	Eenheid	Hoeveelheid.		Waarde in £.	
		1913	1918	1913	1918
Cichorei en koffiesurrogat.	lbs.	51.636	—	414	—
Koffie (ongebrende).. ..	”	1.066.650	88.605	31.552	2.106
Koffie (gebrande) .. ..	”	9.077	195	494	3
Maismeel .. .. .	”	5.500	—	39	—
Rijst (paddy inbegrepen)	”	1.113.264	1.300	7.741	4
Zaden (voedings) .. ..	”	7	14	2	—
Peper .. .. .	”	4.958	11.265	195	508
Specerijen, n. a. g. .. ..	”	154	—	2	—
Rum .. .. .	gallons.	30	—	15	—
Likeuren .. .. .	”	3	—	4	—
Suiker .. .. .	lbs.	420	—	3	—
Tapioca en sago .. .. .	”	11.262	—	86	—
Thee .. .. .	”	6.863	348.924	271	11.788
Wijn .. .. .	gallons.	—	1	—	1
Andere voedingsart., n.a.g.	—	—	—	11	30
Kapok .. .. .	cwts.	5	—	12	—
Hoeden (stroo) .. .. .	dozijn.	390	—	196	—
Kramerijen en modeart.	—	—	—	—	70
Hoeden en petten, n.a.g.	dozijn.	28	—	23	—
Etherische en geparfumeerde oliën .. .. .	—	—	—	13	474
Smeerolie .. .. .	gallons.	—	949	—	61
Motorbrandstoffen, inbegrep. benzine en naphta	”	1.062.499	2.031.181	77.178	198.895
Paraffine .. .. .	”	78.762	—	2.419	—
Andere oliën, n. a. g. ..	”	60	594.002	5	3.843
Terpentijn en surrogaten	”	—	27.290	—	3.288
Parfumerieën en geparfumeerde alcohol .. ..	”	—	—	—	6
Spoorwegmateriaal, n.a.g.	—	—	—	30	—
Tabak (ruwe).. .. .	lbs.	23.527	7.328	2.429	1.317
Sigaren .. .. .	”	—	49	—	14
Hout en timmerhout (onbewerkt).. .. .	cub. voet	—	120	—	70
Teakhout .. .. .	”	4.010	—	1.038	—
Paraffinewas .. .. .	lbs.	17.962	3.254.524	160	73.334

**Invoer uit Nederlandsch West-Indië.**

ARTIKEL.	Eenheid	Hoeveelheid.		Waarde in £.	
		1913	1918	1913	1918
Koffie (gebrande) .. ..	lbs.	18	—	1	—
Specerijen, n. a. g. .. ..	”	336	—	5	—
Kramerijen en modeart.	”	—	—	—	74
Hoeden (stroo) .. .. .	dozijn.	2	—	4	—
Meststoffen (guano).. ..	lbs.	1.000	—	5	—



---

---

Bij het bespreken van de vooruitzichten, welke Zuid-Afrika voor Nederlandsche landbouwers biedt, vinde wederom de opmerking een plaats, dat al hetgeen hier volgt, alleen betrekking heeft op Nederlandsche boeren, *die hun vak volkomen verstaan*. Boeren arbeiders, die slechts in een deel van het bedrijf ervaring hebben opgedaan, vinden in Zuid-Afrika slechts in zeer bijzondere omstandigheden een plaats. Dit geldt b.v. voor personen, *die goed op de hoogte zijn van het zuivelbedrijf* en die als *boter- of kaasmakers* hetzij in een zuivelfabriek, hetzij op een groote boerderij een plaats kunnen vinden.

Dan geldt in het algemeen, dat de Nederlandsche landbouwer met eenig kapitaal gemakkelijker zich een goed bestaan in Zuid-Afrika zal veroveren dan de emigrant zonder eenig vermogen. In het laatste geval is de eenige weg, dat hij bij een gezeten boer in betrekking gaat en zoo lang werkt, tot hij in staat is land te pachten of grond te bewerken tegen een deel van de opbrengst.

Het kapitaal, dat voor de vestiging van een eigen bedrijf noodig is, is moeilijk voor alle gevallen op te geven. Door verschillende personen, die deskundig genoemd kunnen worden, is het ook verschillend becijferd, n.m. tusschen £ 500 en £ 1500.

Hij, die grondeigenaar wil worden, doet evenwel goed, zooals de ondervinding heeft geleerd, den grond, dien hij wil koopen, eerst te pachten, met de bindende bepaling, dat hij het recht heeft, dien grond binnen een bepaalden tijd tegen een contractueel vastgestelden prijs te koopen. Dit heeft het voordeel, dat het kapitaal, dat de landbouwer te zijner beschikking heeft, niet dadelijk in grond behoeft te worden vastgelegd. Deze methode kan evenwel alleen gevolgd worden door personen, die reeds eenigen tijd in het nieuwe land zijn, en onder de grondeigenaars kennissen hebben gevonden.

*Nu is het in elk geval uiterst noodzakelijk, dat de Nederlander, of onverschillig welke Europeaan ook, alvorens een eigen bedrijf op te zetten, in de streek, waar hij dit wil doen, in het bedrijf van een ander gedurende een of twee jaar werkzaam is. De*

---

---

omstandigheden, waaronder het bedrijf moet worden uitgeoefend, zijn zoo anders in Zuid-Afrika dan in Europa, dat de immigrant, die zulk een leertijd wil overslaan, heel wat ondervinding door heel wat schade zal moeten koopen. Deze dure manier van handelen kan hij voorkomen, door bij een Afrikaner gedurende eenige jaren in dienst d.w.z. in de leer te gaan. Op die manier verwerft hij de onmisbare kennis aangaande den aard van den grond, waarop hij zijn bestaan wil zoeken, over het klimaat, de behandeling van de producten, van het vee, van het vreemde werkvolk, de markten enz. enz. Deze leertijd dient dan te worden doorgebracht in de omgeving, waar de immigrant zich op den duur zal willen vestigen. Door zich in verbinding te stellen met den Secretaris van de Vereeniging Zuid-Afrikaansche Voorschotkas, zal het niet moeilijk vallen, in verbinding te komen met gevestigde landbouwers in Zuid-Afrika, die genegen zijn, een „leerling” in dienst te nemen.

Een algemeene beschrijving van het land is reeds in de voorgaande bladzijden gegeven. Hier mogen nog enkele bijzonderheden volgen, welke hoofdzakelijk zijn voor hen, die zich als landbouwer in Zuid-Afrika willen vestigen.

Zuid-Afrika geldt in het algemeen als een warm en droog land. Wanneer het zoo algemeen gezegd wordt, is de uitspraak niet juist. De gemiddelde regenval in de Unie van Zuid-Afrika (met uitsluiting van het vroegere Duitsch-Zuid-West-Afrika) is 23 duim per jaar; er zijn streken, waar veel minder regen valt, zooals in de steppegebieden, grenzend aan de Kalehari, waar de gemiddelde regenval niet meer is dan 5 duim per jaar; er zijn ook vele streken, waar de neerslag grooter is, als b.v. in de omgeving van Durban, waar ze een cijfer van 36 duim per jaar bereikt.

De jaargetijden zijn anders verdeeld dan in Europa. De warmste maand in Zuid-Afrika is Januari; de koudste is Juli. Maar het gebeurt slechts zelden, dat de landbouwer, hetzij om de hitte, hetzij om de koude, niet in staat is om buitenshuis te arbeiden.



---

---

## DE KAAPPROVINCIE.

De Kaapprovincie, vroeger Kaapkolonie, nog vroeger De Kaap genoemd, wordt in drie deelen verdeeld: de Westelijke, de Oostelijke en de Noord-Westelijke districten. In de Westelijke districten is een vrij zware regenval en wel voornamelijk in het winterjaargetijde (April tot September). Dit is de voornaamste reden, waarom juist in dit gedeelte van Zuid-Afrika de cultuur van wijndruiven en van vruchten in het algemeen zulk een grooten omvang heeft aangenomen. Deze vruchten kunnen rijp worden in de drogere maanden van den zomer. En omdat de zomer in Z.-A. samenvalt met den winter in Europa en omgekeerd, is het mogelijk, dat de meeste Z.-A. vruchten op de Europeesche markt haar verschijning maken in een tijd, dat deze uit andere deelen van de wereld niet van het gevraagde ooft kan worden voorzien.

Een groot gedeelte van de Westelijke provincies wordt echter ingenomen door wat in Zuid-Afrika genoemd wordt met een Hottentot woord: de Karoo of het Droge Land. De Karoo is een droge Hoogvlakte van 1000 tot 3500 voet boven den zeespiegel, begroeid met Afrikaansche heidestruiken. Hier is het tweede vaderland van de fijn-wollige merino-schapen, truisvogels en Angora-geiten, welke er in grooten getale op de uitgestrekte landhoeven („plaatsen”) worden gehouden. Om in het gebrek aan water te voorzien wordt daar evenals in andere deelen van Zuid-Afrika getracht, het in den regentijd soms op een enkelen dag uiterst overvloedig vallende regenwater vast te houden door waterkeeringen, half-cirkel-vormig aangelegde „dammen”, waardoor kunstmatige vijvers (in het Afrikaansch óók „dammen” genoemd) worden gevormd, waaruit stukken grond voor de cultuur van voedings en voedergewassen worden bevoeid. Ook is men overgegaan tot het maken van artesische putten, waaruit het water door stalen windmolens of motoren wordt opgepompt in bakken of kleine „dammen”.

De Oostelijke districten hebben een vrij goeden regenval, vrij regelmatig over het geheele jaar verdeeld en zijn daarom uiterst geschikt voor een gemengd landbouwbedrijf.

---

---

De Noord-Westelijke districten, welke zulk een sterk steppen karakter dragen en waar de regenval in den regel zeer gering is, zijn voor de vestiging van Europeanen minder geschikt. De bevolking woont er uiterst verspreid, heeft zelfs hier en daar nog een nomaden-karakter d.w.z. de boeren trekken met hun vee over groote uitgestrektheden rond en wonen dus niet in vaste huizen. De aard van het bedrijf en de wijze van leven is weinig aantrekkelijk voor het meerendeel der Europeesche immigranten. Ofschoon deze deelen van Zuid-Afrika ook meer en meer in cultuur worden gebracht (landbouw volgens de methode der „drogeland-boerderij” of „dry-farming”) bieden zij zoo weinig aantrekkingskracht voor Nederlanders, dat in deze bladzijden over deze streken verder zoo goed als niet zal worden gesproken. Mocht hier en daar iemand gevonden worden, die zich aangetrokken gevoelt door het leven in eenzaamheid als koning over een uitgestrekte landstreek, dragend een groote kudde van half wilde runderen, dan zal het hem niet moeilijk vallen, daarover de noodige inlichtingen bij de reeds meermalen genoemde adressen in te winnen.

#### DE ORANJE-VRIJSTAAT.

De gemiddelde regenval in deze provincie is 23 duim, meer in de Oostelijke en meest vruchtbare gedeelten, meer ook langs de oevers van de Vaal-rivier, welke deze provincie van de Transvaal scheidt, minder in het Westen en het Zuid-Westen. In laatstgenoemde gedeelten is veeteelt, en vooral de schapenfokkerij hoofdzaak. In het Oosten, het Vrijstaatsche Hoogveld, is het grasveld uitstekend, bestaat een uitgestrekte maïscultuur, is dus veeboerderij met zuivelbereiding als doel, naast graanbouw het aangewezen middel van bestaan. Enkele districten dragen den naam van „graanshuur van Zuid-Afrika”. Het grootste gedeelte van den regen valt daar in de zomermaanden (Oct. tot Maart).

#### NATAL.

De Provincie Natal is van de rest van Zuid-Afrika gescheiden door de machtige bergketen der Drakensbergen, welke op



---

---

sommige plaatsen een hoogte van 10000 voet boven den zeespiegel bereikt. Langs de kust en ook nog een gedeelte landwaarts in, is het klimaat sub-tropisch. Het regenseizoen duurt van October tot Maart. De kuststreek, ongeveer 15 tot 30 Engelsche mijlen breed, soms een hoogte van 1500 voet bereikend, is vooral bestemd voor de cultuur van suiker, thee, citrusvruchten, bananen, ananassen, tabak, katoen, indigo, koffie enz. Suiker en thee zijn de voornaamste producten. De Middenstreek, die een hoogte van 4000 voet bereikt, is grotendeels bekend door de maïscultuur, schapen-, runder- en paardenfokkerij, den verbouw van allerlei graansoorten, boonen, aardappels, enz. Ook bevinden zich in deze streek uitgestrekte plantages van wattleboomen, waarvan de schors het bekende looiextract oplevert. De gemiddelde jaarlijksche regenval is 33 duim. De meeste regen valt gedurende den zomer.

De bergstreek is natuurlijk het minst warme gedeelte van Natal. Het zijn de districten, die grenzen aan de Transvaal en den Oranje-Vrijstaat (Hoogeveld). De plaatsen zijn rijk aan uitstekende kudden runderen en schapen. Allerlei graan wordt er verbouwd, behalve maïs.

### TRANSVAAL.

Om een gemakkelijk overzicht te krijgen, kan deze provincie verdeeld worden in drie deelen: het Hoogeveld (4000 voet en hooger), het Middenveld (van 2700 tot 4000 voet) en het Lageveld (beneden 2700 voet).

De voornaamste districten van het Hoogeveld zijn Wakkerstroom, Bloemhof, Lichtenburg, Potchefstroom, Piet Retief, Wolmaranstad, Standerton, Bethal, Ermelo, Carolina en Heidelberg. Deze districten worden geplaagd door late vorst en hagelstormen, zijn dus ongeschikt voor de cultuur van verschillende soorten van vruchten. De zomer is er over het algemeen vrij rijk aan regen; daarom is wijnbouw niet gemakkelijk. Maar voor den verbouw van allerlei graangewassen en voederplanten biedt het uitstekende gelegenheid. Veeteelt staat er op een hoogen

---

---

trap, vooral daar, waar de boeren zorg dragen voor den verbouw van wintervoeder, omdat het veld (de uitgestrekte natuurlijke weiden) in den winter dor en dood is. Gedurende den zomer is er evenwel uitstekende gelegenheid voor het verzamelen van voedzaam hooi en het inkuilen van maïsstronken enz. De meer naar het Westen gelegen districten van het Hoogeveld zijn veel armer aan regen dan de districten in het Oosten.

Het Middenveld heeft een veel warmer klimaat dan het Hoogeveld. Het is een prachtige streek voor runderfokkerij, doch wordt soms geplaagd door vee-luizen, die vee-ziekten verspreiden, waartegen „dippen” (het onderdompelen van het vee in bakken vloeistof) evenwel een uitstekend middel is. Sommige van de in het Middenveld gelegen districten zijn nog rijk aan natuurlijke bosschen, waarom dit Middenveld ook wel het Boven-Boschveld genoemd wordt. De bosschen, welker boomen evenwel vrij ver van elkaar staan, bieden uitstekende schuilplaatsen voor het vee tegen den heeten middagzon. De voornaamste landbouwvoortbrengselen zijn tabak, citrusvruchten, maïs, ananassen, perziken, abrikozen, lucerne en allerlei ingevoerde, voor veevoeder aangeplante grassoorten.

De voornaamste districten van dit deel van Transvaal zijn: Marico, Rustenburg, Middelburg, Waterberg en deelen van Pretoria, Lijdenburg en Westelijk Zoutpansberg.

Uitgestrekte deelen van deze districten zijn nog bewoond door kafferstammen.

Het Lageveld wordt ingenomen door dat deel van het land, dat lager ligt dan 1500 voet boven den zeespiegel; het is het Oostelijk deel van Transvaal, n.l. het overblijvende deel van Zoutpansberg, Pretoria, Lijdenburg en Barberton.

De voornaamste gewassen zijn suikerriet, koffie, bananen, ananassen, katoen, sisal en allerlei tropische vruchten.

### GRONDPRIJZEN.

Het spreekt van zelf, dat bij zulk een verscheidenheid van klimaat, grondsoorten, ligging enz. de grondprijzen ook zeer



---

---

verschillend zijn. Er zijn streken waar grond te verkrijgen is tegen 1 Sh. per acre of nog minder zelfs; er zijn er ook, waar grond voor landbouw-doeleinden met £ 40 en meer per acre moet worden betaald. In elk geval zijn de grondprijzen overal langzaam stijgende. Nadere inlichtingen zijn te verkrijgen bij het „Informatiebureau van de Nederlandsche Vereeniging Landverhuizing” en bij de „Vereeniging Zuid-Afrikaansche Voorschotkas”.

Factoren, die invloed op den prijs uitoefenen, zijn er natuurlijk zeer velen, zooals de aanwezigheid van natuurlijke watervoorraad of van bijzondere formaties, die het aanleggen van dammen of andere waterkeeringen vergemakkelijken; ligging ten opzichte van de markten, van de spoorwegen enz.; bescherming van het veld tegen nadeelige winden enz.

Buiten de gemiddelde prijzen vallen ook die, welke besteed worden voor kleine stukken grond in bijzondere streken, die voor een of andere cultuur bovenmate geschikt zijn of daarvoor reeds volkomen in cultuur zijn gebracht. Zoo zijn er in het Kaapsche district lucerne-akkers, die in den besten tijd van de struisvogel-teelt, waarvoor de lucerne wordt verbouwd, verkocht werden tegen £ 300 per acre. In het Transvaalsche district Rustenburg zijn plaatsen met sinaasappel-boomgaarden, die £ 125 per acre hebben opgebracht. Maar dit zijn uitzonderingsprijzen, voor stukken grond met bijzonderen, vruchtbaren, diepen bodem, gemakkelijke ligging, wat kunstmatige bevoeïning betreft, bijzonder geschikt klimaat, gemakkelijke gelegenheid voor transport enz.

In elk geval staat het vast, dat in geen enkel cultuurland grond thans nog zoo goedkoop is als in Zuid-Afrika.

Ook spreekt het van zelf, dat kleine hoeven per acre duurder zijn dan grootere plaatsen, omdat op iedere grootere plaats een aantal stukken zijn, welke voor landbouw of veeteelt, als gevolg van den rotsachtigen bodem, den aard van den grond enz. geen waarde hebben.

---

---

## OOFBOW.

Algemeen wordt door deskundigen aangenomen, dat verschillende deelen van Zuid-Afrika, en wel de Kaaprovincie in de eerste plaats, zoowel wat bodem als wat klimaat betreft, minstens even goed voor den ooftbouw geschikt zijn, als Californië. Er is wellicht ook géén cultuur in Zuid-Afrika, welke reeds zoo lang beoefend wordt. Reeds JOHAN VAN RIEBEEK liet uit het Vaderland en uit Indië allerlei jonge vruchtboomen invoeren om ze in de omgeving van zijne kleine vestiging te planten. Terwijl reeds in de achttiende eeuw belangrijke hoeveelheden Kaapsche wijn (Constantia b.v.) naar Nederland werden uitgevoerd, bleef het evenwel aan de twintigste eeuw voorbehouden om de uitvoer van verse vruchten te maken tot een van de voornaamste takken van export voor Zuid-Afrika. Dit staat natuurlijk in verband met de ontwikkeling van het stoomvaart-verkeer en de inrichting van koelinrichtingen in de groote oceaan-schepen.

Sedert 1910, toen de uitvoer van verse vruchten werkelijk afmetingen van eenige beteekenis begon aan te nemen, is de uitvoer van versch fruit elk jaar aanmerkelijk toegenomen en daarmee ook de cultuur zelf. Aangenomen kan worden, dat zich thans in Z.-Afrika ongeveer drie millioen dragende vruchtboomen (perzik, appel, sinaasappel, abrikoos, peer, pruim, nectarine enz.) bevinden. Als we rekenen, dat elke acre (ongeveer 1 morgen) geschikte grond 100 vruchtboomen draagt, volgt hieruit, dat ongeveer 30.000 morgen grond met dragende vruchtboomen zijn beplant en bovendien nog ongeveer 10.000 morgen met vruchtboomen, welke later zullen dragen. De opbrengst van elken morgen wordt geschat op £ 40 per jaar. Behalve de reeds genoemde vruchtboomen worden ook in groote hoeveelheden nog citroen-, noten-, vijgen- en naartjes- (Kaapsche mandarijnen) boomen aangeplant.

De eerste vruchten, welke werden uitgevoerd; waren druiven. De wijnbouw heeft een zeer grooten omvang aangenomen. Niet alleen voor de productie van allerlei soorten van uitstekenden wijn, doch ook voor tafeldruiven, brandewijn en rozijnen. *Het*



---

---

*getal druiven-stokken in de Kaapprovincie bereikt thans zeker het cijfer van 70 millioen.*

Voor ooft en wijnbouw is nog zeer veel grond te verkrijgen, vooral ook, omdat de voor deze culturen benoodigde hoeven niet groot behoeven te zijn. De aangewezen districten zijn De Paarl, Stellenbosch, Malmesbury, Piquetberg, Tulbagh, Ceres en Worcester in de Westelijke Kaapprovincie, waar de bevolking in overgrootte meerderheid Hollandsch-sprekend is; verder in de Oostelijke kustdistricten Alexandria, Bathurst, Peddie en Oost-Londen, waar veel sinaasappels, ananassen, bananen en appels worden voortgebracht, in de grensgewesten van het district Barkley-Oost, waar overvloed van water van de berg-hellingen afstroomt, en verder tal van plaatsen in de Kaapprovincie en vooral Transvaal, welke geschikt zijn voor de sinaasappel-cultuur. Op de oevers van de Vaal- en van de Oranje-rivier bevinden zich uitgestrekte vlakten, welke uitstekend geschikt zijn voor ooftbouw en tuinderij. Doch vele van de genoemde streken, hoe vruchtbaar en geschikt ook, zijn niet in directe verbinding met een spoorweg, zoodat het vervoer van den oogst moeilijkheden oplevert, ofschoon perziken, abrikozen en sinaasappels, welke het gemakkelijkst voor vervoer zijn, of gemakkelijk kunnen worden gedroogd en dan vervoerd, er reeds in groote hoeveelheden worden voortgebracht.

Van veel grooter beteekenis echter wordt blijkbaar de uitvoer van Zuid-Afrikaansche sinaasappels, waarom wij bij deze ooftsoort een oogenblik langer zullen stil staan.

De meeste Zuid-Afrikaansche vruchtensoorten, welke naar Europa worden uitgevoerd, zijn van uiterst teere natuur, aan spoedig bederf onderhevig, vereischen dus een zeer zorgvuldige en derhalve dure behandeling. Zij zijn te duur om ooit te kunnen worden beschouwd als een artikel voor massaverkoop. De uitstekende qualiteit en de tijd, waarop zij in Europa aankomen (de wintermaanden), maken, dat zij evenwel als weeldeartikel al meer en meer gezocht worden.

Ook de Zuid-Afrikaansche sinaasappelen (lemoenen) komen

---

---

op een uiterst geschikten tijd aan. De tijd van verzending is begin Juni tot einde October.

De aanvoer te Londen bedroeg in 1910 10.387 colli, in 1911 14.573 colli, in 1912 15.773 colli. De gemiddelde prijzen in 1912 te Londen betaald, waren: voor kleine vruchten (per kistje van 200 tot 250 st.) 5 sh. 6 d. tot 7 sh. 6 d., voor grootere vruchten (p. k. van 126 tot 176 st.) 8 sh. tot 14 sh., voor uitgezochte vruchten (p. k. van 96 tot 112 st.) 14 sh. tot 18 sh. Voor Washington navel-sinaasappels werd tot 22 sh. per kistje besteed.

Onderscheidene streken van Zuid-Afrika kunnen met recht worden genoemd als bij uitstek geschikt, zoowel wat klimaat als bodemgesteldheid betreft, voor het kweken van sinaasappelen. Dedaar voortgebrachte vrucht kan, onder behoorlijke behandeling, de vergelijking met de vruchten van alle sinaasappels-uitvoerende landen doorstaan.

Ofschoon in meerdere districten van Zuid-Afrika citrusvruchten en vooral lemoenen (sinaasappels) worden gekweekt, is het district Rustenburg, in Transvaal, dat voor een gedeelte een sub-tropisch klimaat heeft, het lemoenland bij uitnemendheid. De grond daar is volgens deskundigen, die tot oordeelen bevoegd zijn, zoo niet beter, dan in ieder geval gelijkwaardig aan den grond in de best bekende sinaasappelen-voortbrengende landen der wereld, Californië niet uitgesloten. En daarnaast moeten wij plaatsen nog deze, zeer belangrijke overweging: de prijs van voor lemoencultuur geschikten grond in het Rustenburg district is eenvoudig belachelijk laag, vergeleken met de prijzen, die in Californië grif worden besteed.

#### DE ZUIVELINDUSTRIE.

De zuivel-bereiding in Zuid-Afrika is een nijverheid in opkomst. Maar die opkomst gaat uiterst snel. Groote gedeelten van het uitgestrekte land zijn van nature voor veeteelt voorbeschikt. Zoo lang evenwel het vee voor zijn onderhoud afhankelijk was van het voedsel, dat de natuurweiden (het veld) verschaften, was het onderhoud van de dieren zoo onregelmatig, en werd



---

---

zoo zeer alleen gelet op de hoedanigheid van het vee ten opzichte van de slacht en voor trek-doeleinden, dat van een zuivelindustrie van eenigen omvang moeilijk kon worden gesproken. Natuurlijk werd op de hoeven bijna overal boter gemaakt, maar dit was voor eigen gebruik en voor de naast-bijzijnde plaatselijke markt en de productie schommelde tusschen overvloed in de tijden, dat het veld groen en sappig was en algeheele afwezigheid in de tijden van droogte:

Doch langzamerhand trad ook in dit opzicht verandering in. De toenemende cultuur van maïs bracht ook voor den wintertijd in de maïsafval overvloedig voedsel. Hier en daar begonnen landbouw en veeteelt elkaar in de hand te werken. De begeerte van enkele boeren om zich meer in het bijzonder op de zuivelbereiding toe te leggen, zooals natuurlijk was bij het ontstaan van betere markten, betere verkeerswegen en het steeds hooger bedrag, dat voor ingevoerde boter en kaas elk jaar werd besteed, deed besluiten tot verbetering van het levend materiaal. Er werden stieren en koeien van uitstekend melkvee ingevoerd, zoowel uit Nederland als uit Engeland en langzamerhand begon de zuivelbereiding een belangrijke plaats in de economie van het land in te nemen.

In 1914 werden bijna reeds elf millioen Engelsche ponden boter geproduceerd en een kleine driekwart millioen pond kaas. Maar in 1915 werden nog in Z.-Afr. uit overzeesche landen ingevoerd:

Boter en boter surrogaten . . .	voor £ 185.000
Kaas . . . . .	„ £ 155.400
Melk en gecondenseerde melk . . .	„ £ 410.400

Volgens de census in 1911 genomen, waren er 1.900.000 koeien in Zuid-Afrika, welke de navolgende hoeveelheden voor verkoop aan producten opleverden:

boter . . . . .	11.349.200 lbs.
room . . . . .	10.085.139 „
kaas . . . . .	545.290 „

terwijl verder verkocht werden:

melk . . . . .	5.232.848 gallons.
----------------	--------------------

---

---

Thans neemt het aantal zuivelfabrieken voortdurend toe en daarmee de beteekenis van het melkvee en de prijzen die voor stamboekdieren van melkgevend ras worden betaald, waarbij het zwart-bont vee van Hollandsch-Friesche afkomst verreweg de kroon spant.

In het district Darling, iets ten Noorden van Kaapstad, is een boterfabriek, waaraan een groot aantal melkveehouders in den omtrek hun melk leveren. Voor 40 kudden van deze melkveehouders is een statistiek aangelegd, waaruit blijkt, dat de gemiddelde melkopbrengst van de koeien gedurende negen maanden per jaar was 500 gallons.

Een stad als Kaapstad krijgt zijn boter voor een zeer groot gedeelte uit den Oranje-Vrijstaat, haar melk evenwel van de boeren uit de naaste omgeving. De jaarlijksche opbrengst aan melk voor de koeien in het district Kaapstad wordt berekend op £ 5 per koe.

Deze koeien zijn grootendeels wat in Zuid-Afrika genoemd worden: mof-koeien, n.l. een gekruist ras, met Friesch, Jersey, Ayrshire en ander ingevoerd bloed. De melkslijters berekenen ongeveer 15 tot 20 cents per flesch (6 flesschen vullen ongeveer een gallon); de boeren, die hun melk aan de zuivelfabrieken leveren, ontvangen gemiddeld 60 tot 90 cents per gallon. Deze koeien worden in den regel des morgens en des avonds gevoerd, meestal zemelen en groene garst, ook rapen of lucerne. Het meest populaire voer voor melkkoeien is evenwel groene maïs, doch dit geldt niet voor de omgeving van Kaapstad, waar weinig maïs wordt verbouwd, omdat het er in den zomer weinig of niet regent.

De zuivelbereiding is daarom het meest verbreid in de streken, waar maïs wordt verbouwd. De beste maïs districten zijn: King Williamstown, Bathurst, Oost-Londen, Glen Grey, Peddie (Kaapprovincie); Estcourt en New-Castle (Natal); Potchefstroom, Heidelberg en Zoutpansberg (Transvaal); Kroonstad en Heilbron (Oranje-Vrijstaat).

Het district evenwel, waar de meeste boter wordt geproduceerd,



is het Kaapsche district Malmesbury, waar zoo goed als geen maïs, doch Europeesche graansoorten worden verbouwd. Belangwekkend is een vergelijking van de productie van twee Kaapsche districten: Malmesbury en King Williamstown, waarvan het eerste tarwe en rogge voortbrengt, het tweede vooral maïs:

	MALMESBURY.	KING WILLIAMSTOWN.
Koeien .. .. .	11.782	35.628
Boter (lbs.) .. .. .	368.574	51.095
Room (lbs.) .. .. .	335.335	2.354
Melk (gallons) .. .. .	22.504	93.949
Mais (mud van 200 lbs.) .. .. .	492	142.156
Tarwe (mud) .. .. .	271.157	9.420
Haver (mud) .. .. .	335.297	4.213
Haver-hooi (haver gemaaid en in bundels opgebonden en zoo verkocht en gevoerd) .. .. .	56.720.720	4.698.555
Kafferkoorn (mud) .. .. .	—	34.661
Rogge (mud) .. .. .	50.877	24
Lucerne (tons) .. .. .	261	36

De ruim 11000 koeien van Malmesbury leveren zuivelproducten op tegen £ 4.11 per koe per jaar; King Williamstown met ruim drie maal zooveel koeien, moet tevreden zijn met een jaarlijksche gemiddelde opbrengst van 4 sh. 7 d. per koe.

Men ziet welk verschil de voeding in Zuid-Afrika maakt.

Het natuurlijke weideveld van Malmesbury is voor het houden van melkvee al bijzonder ongeschikt, zoodat de goede opbrengst uitsluitend verkregen wordt door stalvoeding, welke mogelijk en gemakkelijk is door de ruime opbrengst van de graan-akkers. Het district Queenstown, dat veel beter natuurlijk weideveld heeft, kent een gemiddelde opbrengst van £ 3 per koe per jaar. Evenzoo de gelijksoortige districten Bedford en Adelaide. Hieronder volgt een opgave van den aard van het natuurlijke weideveld in verschillende veedistricten, met opgave ook van het aantal runderen per vierkante Engelsche mijl:

DISTRICT.	SOORT VAN VELD.	Aantal koeien per v.k. mijl.
<b>Kaapprovincie</b>		
Adelaide.. .. .	gras	36.83
Alexandra .. .. .	gras en bosjes	30.23
Bathurst .. .. .	..	33.27
Oost-Londen .. .. .	..	55.63
Fort Beaufort .. .. .	..	49.82
Glen Grey .. .. .	..	63.50
King Williamstown .. .. .	..	80.55
Peddie .. .. .	..	61.33
Stockenstrom .. .. .	gras	51.36
Taungs .. .. .	gras en mimosa	22.43
Bredasdorp .. .. .	bosjes en hei	3.16
Piketberg .. .. .	bosjes	9.14
Malmesbury .. .. .	..	13.32
Beaufort West .. .. .	Karoo bosjes	0.51
Hanover.. .. .	..	2.14
Kaap.. .. .	Grove bosjes	27.28
<b>Natal</b>		
Alfred .. .. .	gras en bosch	56.62
New Castle.. .. .	..	42.79
<b>Transvaal</b>		
Standerton .. .. .	gras	31.08
<b>Oranje-Vrijstaat</b>		
Ficksburg .. .. .	..	90.94
Ladybrand .. .. .	..	61.50

Het grasveld in den Oranje-Vrijstaat draagt, in sommige districten, het grootste aantal runderen per vierkante mijl; enkele van de Kaapsche Karoo-districten, uitsluitend begroeid met de Karoo-bosjes, heideachtige doch sappige struikgewassen, het kleinste getal. Doch het grootste aantal vindt men in het algemeen dáár, waar het verbouwen van graangewassen in staat stelt, om het vee ook in de droge tijden te voeren. De veehouderij, met zuivelproductie als doel, is dus ook in Zuid-Afrika afhankelijk van den landbouw. In verband hiermede is de runderfokkerij, welke rasverbetering als doel heeft, ook



---

---

voortdurend van grooter beteekenis geworden, en de vraag naar stamboekvee, ingevoerd, doch vooral van vee, uit ingevoerde rasdieren in Zuid-Afrika geteeld, groeit met den dag, en daarmee groeien de prijzen, welke voor rasvee besteed worden. Het populairst zijn in de districten, waar het Hollandsch-Afrikaansche karakter der boeren overweegt, het Hollandsche of Friesche Zwartbont vee; in de Engelsch sprekende districten bestaat een voorliefde voor de Engelsche Korthoorns. Grote sommen worden besteed voor uitstekende exemplaren. De gewone soorten, het meest in trek bij boeren, die niet zoo zeer de veeteelt als wel de zuivelbereiding op het oog hebben, kosten, indien afkomstig uit goede bekende stallen, £ 25 tot £ 40 per stuk. Goede koeien kunnen gekocht worden voor £ 15. Mofkoeien gelden in het Noord-Westen van de Kaapprovincie, Oranje-Vrijstaat en Transvaal £ 7 tot £ 11. Het inheemsche ras, het Afrikaner rund, dat door enkelen nog zeer gezocht wordt en dat vooral bij boeren, die vee telen voor de slachtbank, nog zeer in trek is om zijn hooge statuur en fijn beenderen-gestel, is duurder. Stieren kosten in den regel van £ 25 tot £ 50. Voor stamboekvee worden zeer hooge tot zelfs fancyprijzen besteed.

De veeteelt in verband met de slachterij, en in den laatsten tijd ook de in beteekenis ten zeerste toenemende export-slachterij, wordt vooral gedreven in de streken met goed grasveld en gemengd veld, d. w. z. gras, afgewisseld met sappige heideachtige bosjes.

### MAÏS.

Maïs, in Zuid-Afrika in den regel mielies genoemd, wordt in dit land op groote schaal verbouwd. De daaraan gewijde oppervlakte neemt elk jaar toe, niet alleen voor den export van maïs, doch ook in verband met de veeteelt, welke, sedert Zuid-Afrika een vleesch exporteerend land is geworden, in alle opzichten vooruitgaat. Grof gemalen maïsmeel is het voornaamste voedsel van de kafferbevolking in het Zuiden en

Zuid-Oosten, doch ook de blanke bevolking maakt van de mielies een steeds toenemend gebruik. Er is immers wel geen graansoort te vinden, welke op zoo verschillende manieren kan worden genuttigd; en er is ook zeker geen graansoort, welke zoo algemeen bruikbaar is, zoo bruikbaar, dat er eigenlijk geen vezel van verloren behoeft te gaan.

Maïs heeft niet veel regen noodig. Zelfs op uiterst droge gronden, mits speciaal voor het doel bewerkt (droge-landboerderij), levert de plant ook zonder veel bevoëing goede oogsten op. Volgens de census van 1911 zijn de navolgende districten met het oog op den maïsbouw van de meeste beteekenis.

DISTRICT.	OPPERVLAKTE IN ACRES.	OPBRENGST (MUD).
<b>Kaapprovincie</b>		
King Williamstown .. .. .	19000	142.150
<b>Natal</b>		
Estcourt .. .. .	28000	143.039
New Hanover .. .. .	16000	107.568
<b>Transvaal</b>		
Zoutpansberg .. .. .	22200	355.352
Heldelberg .. .. .	92000	381.884
Middelburg .. .. .	87000	293.650
Potchefstroom .. .. .	118000	433.230
Pretoria .. .. .	51000	273.792
<b>Oranje-Vrijstaat</b>		
Kroonstad .. .. .	83000	214.343
Frankfort .. .. .	77000	202.847

### TABAK.

De verbouw van tabak neemt in Zuid-Afrika steeds toe. Het is daar een oude industrie, welke evenwel door den oorlog, en de gevolgelijke toeneming van den uitvoer, sterk bevorderd is. De Zuid-Afrikaansche regeering is ook volkomen bewust



---

---

van de beteekenis van deze industrie en spaart geen moeite om het product verbeterd te krijgen. Er zijn een aantal tabaksproeftuinen, waarop, onder leiding van bekwame planters, voortdurend proeven worden genomen met keuze van zaad, bemesting en bewerking. Aan den staf van de Elsenburg Landbouwschool (in de Westelijke Kaapprovincie) is een deskundige, de heer L. M. STELLA, toegevoegd om studenten te leiden bij den verbouw van Turksche cigarettentabak. Te Durban is de heer W. B. WILSON de „tabaksexpert” en te Pretoria de heer H. SCHERFFIUS.

Onlangs heeft de heer STELLA een verslag gepubliceerd, waarin hij mededeelt, dat de verbouw van Turksche tabak in de districten Paarl, Stellenbosch en Tulbagh goede resultaten oplevert. 400 acres werden met Soulook zaad bezaaid. De opbrengst was 250000 lbs. Hiervan werden 230000 te Kaapstad bij publieke verkooping verkocht tegen een gemiddelden prijs van 1 sh.  $6\frac{1}{2}$  d. per lb.

Op een plantage in het Tulbagh district werden de productie kosten berekend op £ 15 per acre, opleverend 500 lbs, terwijl de verkoopprijs werd aangegeven als 2 sh. per lb. latend derhalve een winst van £ 35 per acre. Er zijn evenwel voorbeelden van hoogere winsten, b.v. in het noordelijker gelegen Piquetberg district, waar op een plantage met buitengewoon geschikten grond niet meer dan 9 acres groot, een oogst van 25000 lbs. tabak van het zwaardere soort, alleen geschikt voor pijptabak, werd verkregen, welke verkocht werd voor 9 d. per lb., gevend een winst van £ 104 per acre.

Dit laatste is evenwel een uitzondering. De planters van grove boeren-tabak zijn in den regel tevreden met een winst van £ 10 per acre, terwijl planters op groote schaal tevreden zijn, als zij voor hun rooktabak, gesneden en verpakt in zakjes van 1,  $\frac{1}{2}$  of  $\frac{1}{4}$  lb., 6 d. per lb. ontvangen; opgemaakt in de bekende ouderwetsche rollen, is de prijs in den regel 1 sh. per lb.

De verbouw van Turksche tabak wordt vooral beoefend in de omgeving van de dorpen Franschoek, Paarl, Tulbagh en

---

---

Worcester, alle gelegen in het Zuid-Westen van de Kaap-provincie. De cultuur is, wat hoeveelheid en hoedanigheid van het product betreft, zeer loonend, doch ze eischt veel arbeid en de productiekosten zijn hoog. Door sommige planters worden deze geschat op 8½ d. per lb. De behandeling van het blad, alvorens het voor verkoop geschikt is, eischt veel tijd. Intusschen laat de verkoopprijs van 2 sh. per lb. nog een niet onbeteekenende winst, hoewel deze prijs voor de planters te laag schijnt te zijn, zoodat de verbouw van Turksche tabak niet bijzonder sterk vooruit gaat.

Wat de zwaardere tabakssoorten betreft, is de productie van Zuid-Afrika zeer toegenomen, sedert ook de Rhodesische planters hun product op de Zuid-Afrikaansche markt hebben geworpen. Deze Rhodesische tabak heeft meer, wat smaak en geur betreft, het Amerikaansche karakter. Intusschen is de gewone Zuid-Afrikaansche tabak, niettegenstaande haar scherpe geur en grof uiterlijk, bij allen, die ze eenmaal hebben gerookt, bijzonder geliefd. De Piquetberg-boerentabak heeft een eigenaardige geur, die sterk herinnert aan de geur van Piquette, welke gebruikt wordt voor de meest bekende „mixtures” welke in Angelsaksische landen als rooktabak gezocht zijn. De Oudtshoorntabak is van lichter aard en wordt dan ook veel gebruikt voor de fabricage van sigaren, welke in Zuid-Afrika verkocht worden voor f 4.50 de 100. De eigenlijke Transvaalsche tabak wordt voortgebracht op de plantages in de Magaliesbergen, district Rustenburg, Transvaal. Zij, die eenmaal deze tabak hebben gerookt, als pijptabak, wenschen nimmer tot de meer bekende Amerikaansche soorten terug te keeren. In Natal wordt ook veel tabak voortgebracht, welke in groote hoeveelheden wordt gebruikt voor de Natalsche sigaren-industrie, welker product in den winkel wordt verkocht tegen 5 tot 7½ gulden de 100. De groote moeilijkheid voor de sigarenindustrie in Zuid-Afrika is gelegen in de productie van dekblad, welke slechts zelden slaagt en steeds heel veel moeite en kosten eischt.

De opbrengst van ruwe rooktabak is grooter dan het binnen-



---

---

landsch gebruik vraagt. De uitbreiding van de industrie is dus geheel afhankelijk van de vraag, of de uitvoer van Zuid-Afrikaansche tabak naar overzeesche landen grooter omvang kan krijgen dan thans het geval is. Een bezwaar in deze is de sterke, maar zuivere geur, welke intusschen wel door een passende behandeling in overeenstemming met den Europeeschen smaak, kan worden weggenomen.

De heer W. B. WILSON, verbonden aan het Barberton Proefstation voor tabak, heeft uitgebreide proeven genomen met den verbouw van dekblad. Hij koos „Sumatra (Ec)”. De productiekosten voor  $\frac{1}{4}$  acre kwamen op £ 14. 18 sh. 1 d. n.l. 17 sh. 10 d. voor bewerking van den grond, £ 1. 3 sh. 6 d. voor kunstmest, 1 sh. 9 d. voor het opbrengen van den mest, plántjes, tegen 2 sh. 6 d. de 100, 15 sh., overplanten 19 sh. 2d., besproeiing £ 1. 16 sh. 4 d., wieden 12 sh. 8 d., oogsten en bergen £ 7 14 sh. 4d., in bundels brengen 12 sh. 6 d., in pakken brengen 5 sh.

De totale opbrengst was 775 lbs., welke geschat op een waarde van 1 sh. 3 d. per lb. dus £ 48. 9 sh. opbracht, latend derhalve een winst van £ 44 14 sh. 3 d. per acre. Doch de kosten van productie van een lichte pijp-tabak op den zelfden grond zouden niet meer dan £ 10 3 sh. per acre zijn geweest, welke tegen een opbrengst van 1360 lbs. per acre, voor £ 51 verkocht had kunnen worden, een winst latend van £ 40 17 sh. per acre.

Op het Tzaneen proefstation (Transvaal) werden 20 acres bezaaid met verschillende soorten, waaronder ook dekblad, welke tezamen 11200 lbs. (waaronder 329 lbs. dekblad) opbrachten, waarvan de productiekosten £ 59 5sh. 7 d. waren.

Belangwekkende cijfers zijn ook gepubliceerd door het Elsenburger Proefstation (Zuid-Westelijke Kaapprovincie). Daar werden  $1\frac{1}{2}$  acre bezaaid met Turksche tabak. De opbrengst was 1825 lbs., welke werd verkocht voor 1 sh.  $\frac{1}{2}$  d. per lb. in totaal dus £ 171, 1 sh. 10 d.

---

---

De productie kosten waren:

Loonen . . . . .	£ 25 3 11
Plantjes . . . . .	„ 5 — —
Ploegen en eggen . . . . .	„ 2 — —
Mest en kunstmest . . . . .	„ 5 — —
Huur . . . . .	„ — 12 6
	£ 39 15 5

hetgeen een winst laat van £ 98 9 sh. per acre.

De voornaamste soorten van Turksche tabak, welke worden verbouwd, zijn Dubeck en Soulook; van de zwaardere rooktabak zijn de bekendste soorten Joiner, Yellow-Prior, Bullion, Sterling, Tennessee Red, Clarksville-Heavy, Boyd en Swazie.

#### KATOEN.

De katoenindustrie is nog in haar kindsheid, doch de Zuid-Afrikaansche Regeering wijdt er de volle aandacht aan, nu eenmaal vast staat, dat een zeer groot gedeelte van de warmere streken van Zuid-Afrika uitstekend voor deze cultuur geschikt is en oogsten worden verkregen, welke in qualiteit met de beste Amerikaansche en Egyptische katoen kunnen wedijveren. De streken, waar thans reeds de katoenaanplant een zekeren omvang en groote beteekenis heeft verkregen, zijn Rustenburg en Lijdenburg in Transvaal. De ervaring heeft geleerd, dat de katoenplant niet veel regen noodig heeft en dat dus verschillende gronden, welke door gebrek aan water niet voor andere culturen geschikt zijn, nog uitstekende oogsten katoen kunnen opleveren.

De Regeering neemt nog voortdurend proeven met verschillende soorten van zaad en grond. Toch heeft de cultuur reeds het stadium van practische exploitatie bereikt en wordt, zooals uit de hier voor opgenomen statistieken blijkt, reeds een beduidende hoeveelheid van het product, waaraan de wereldindustrie zulk een groote behoefte heeft, uitgevoerd.

In het district Rustenburg is reeds een Nederlandsch syndicaat



---

---

gevestigd tot exploitatie van een katoenplantage, waarin o. a. enkele Twentsche fabrikanten zitting hebben.

### NATALSCH E SUIKERINDUSTRIE.

De tijd is nog niet zoo lang voorbij, dat alle suiker, welke Zuid-Afrika verbruikte, moest worden ingevoerd. Ze kwam voor het grootste gedeelte uit Mauritius. Thans wordt door Zuid-Afrika suiker uitgevoerd. De streek, waar de suikerplantages zijn gelegen, en dus ook de suikerfabrieken, is in het Zuiden van Natal, in de half-tropische districten langs de kust. In 1911 was de oppervlakte, beplant met suikerriet, 61362 acres, terwijl bovendien nog 7272 acres met suikerriet voor veevoeder waren beplant. Deze gronden liggen in de districten Inanda, Alexandra, Beneden Toegela, Oemlazi, Beneden Oemzikoeloe, en in Mtoemzina en Beneden Oemfelosi in Zoeloeland. De beste oogsten worden bereikt op diepen zwaren kleigrond, maar elke andere grond, welke niet te arm aan kalk is, is voor deze cultuur geschikt. Het riet is geschikt om gesneden te worden, wanneer het tusschen de 15 en 24 maanden oud is. De opbrengst varieert tusschen 20 en 40 ton per acre. Tegen een prijs van 12 sh. per ton is dus de opbrengst van een acre in 1½ of 2 jaar ongeveer £ 12 tot £ 24. De gemiddelde opbrengst van suiker uit zulk een hoeveelheid riet wordt gesteld op 1½ ton.

De met suikerriet beplante oppervlakte in deze districten neemt voortdurend toe.

### SCHAPEN EN GEITEN.

De oppervlakte van grond, welke geschikt is voor de schapen- en geitenfokkerij, is in Zuid-Afrika zeer groot. Wel-is-waar zijn de streken, waar de duurste wol vandaan komt, niet in staat om per acre veel dieren te voeden, daar het veld daar begroeid is met heideachtige struikjes, maar in totaal is die oppervlakte van uiterst goedkoop en groot. Deze struikjes (bossies) weerstaan de grootste droogte en leveren alles, wat een schaap of geit voor onderhoud noodig heeft. Een bekend deskundige

op het gebied van de schapenfokkerij verklaarde eens, dat b.v. het district Herbert, een van de droogste, steppeachtige districten in het Noord-Westen van de Kaapprovincie, minstens even goed was voor het genoemde bedrijf, als de beste deelen van Australië. Vast staat, dat geen andere tak van landbouw- of veeteeltbedrijf in Zuid-Afrika zooveel beoefenaars heeft, nu en reeds menschenleeftijden in het verleden, als juist de schapenfokkerij. In 1914 was het aantal schapen en geiten in de Unie van Zuid-Afrika:

Kaapprovincie . . . . .	26 328 616
Transvaal . . . . .	6 996 767
Oranje-Vrijstaat . . . . .	10 797 566
Natal . . . . .	3 091 077
	47 214 026

Van dit getal wareh ruim 28 millioen wolschapen, de rest geiten en schapen die geen wol dragen, doch uitsluitend voor de slacht worden aangeteeld. Wat de opbrengst en de uitvoer van wol betreft, verwijzen wij weer naar de statistische gegevens hiervoor.

De meeste aandacht wordt geschonken aan de eigenlijke wolschapen, allen van het fijnwollige merino-soort, hetzij dan oorspronkelijk uit Frankrijk of uit Australië afkomstig. Doch in streken, waar het uiterst droog is, het voedsel daarom schaarsch, waar de zon heel erg blakert, moeten de merinoschapen plaats maken voor de meer geharde Perzische schapen die geen wol dragen, doch uitsluitend als slachtschapen worden gehouden, hetzij dan van zuiver bloed, hetzij gekruist met wolschapen.

Merino ooen koopt men (gemiddelde goede kwaliteit) voor 15 tot 20 shillings per stuk. Gekruiste schapen met Perzisch of daarop gelijkend Afrikaner bloed krijgt men voor 10 tot 14 sh.

#### **STRUISVOGEL-BOERDERIJ.**

De laatste jaren heeft de struisvogel-boerderij geleden onder allerlei omstandigheden, welke den verkoop der productie belemmerden. Deze tijd van malaise volgde onmiddellijk op een tijd van grooten voorspoed in 1913, toen voor bijna



---

---

£ 3 miljoen aan struisveeren werd uitgevoerd. De depressie was ongetwijfeld voor een groot gedeelte gevolg van de enorm uitgebreide productie en dan ook van de wisselingen van de mode. Toch moet niet aangenomen worden, dat de struisvogel-teelt geheel van die mode afhankelijk is. De statistieken van de laatste veertig jaar hebben bewezen, dat de vraag naar struisveeren, wanneer men geen rekening houdt met de bijzondere vraag welke door de mode werd geschapen, elk jaar regelmatig toeneemt en dat de prijzen, welke voor veeren worden betaald, ook steeds zoo waren, dat ze de boerderij met struisvogels bijzonder loonend maken. De winsten, welke door de struisveeren-industrie werden gemaakt, zijn altijd hoog geweest; het is echter een heel bijzondere tak van bedrijf, welke alleen in enkele deelen van Zuid-Afrika op vrij groote schaal (zooals in het Kaapsche district Oudtshoorn) wordt uitgeoefend, met het gevolg, dat in die districten de grond voor den verbouw van lucerne, het hoofdvoedsel van tamme struisvogels, bijzonder duur is geworden. Voor landverhuizers komt deze industrie weinig of niet in aanmerking, zoodat daarover hier niet veel behoeft gezegd te worden.

#### ZIEKTEN, DROOGTE ENZ.

Men moet niet denken, dat Zuid-Afrika minder van veeziekten, pest of andere gevaren, welke den veestapel of den landbouw bedreigen, heeft te lijden dan andere semi-tropische deelen van de wereld. Maar zeker is er geen enkel nieuw land, waar de autoriteiten zooveel hebben gedaan om de ziekten enz. te bestrijden als Zuid-Afrika. De Regeering beschikt over de diensten van een groot aantal deskundigen, wier eenige taak het is, de verschillende bezwaren te bestudeeren, en de resultaten van hun onderzoek ten algemeenen nutte bekend te maken. Elk jaar worden door de Regeering ontzaglijke sommen uitgegeven om de wetenschappelijke beoefening van landbouw en veeteelt te bevorderen en om alle door bijzondere omstandigheden gebrachte bezwaren uit den weg te ruimen.

---

---

### VRIJE BEROEPEN.

Zoo uitvoerig in de voorgaande bladzijden over de kansen van onderwijzers en boeren is gesproken, zoo beknopt moeten wij zijn ten aanzien van de beoefenaars van vrije beroepen als ingenieurs, architecten, advocaten, procureurs, predikanten, artsen, tandartsen, apothekers enz. Deze beknoptheid is niet te wijten aan de omstandigheid, dat voor deze personen in Zuid-Afrika geen toekomst zou zijn weggelegd (vooral ten aanzien van artsen en tandartsen moet het tegendeel met nadruk worden beweerd), doch alleen, omdat de uitoefening van deze beroepen en de toelating daartoe van Nederlanders zijn verbonden aan zooveel bijzondere bepalingen, dat de vermelding te veel ruimte zou vorderen. Als algemeene regel kan worden gesteld, dat de toelating tot de uitoefening van genoemde beroepen voor Nederlanders verbonden is aan het passeeren van Engelsche examens. Er zijn uitzonderingen. In Nederland gepromoveerde advocaten kunnen b.v. in den Oranje-Vrijstaat onmiddellijk op grond van hun Nederlandsche papieren tot de balie worden toegelaten. In de meeste provincies van Z.-Afr. kan ieder, die een licentie koopt, als architect werkzaam zijn. Nederl. predikanten vinden gemakkelijk toegang. Maar voor Nederl. ingenieurs, artsen, tandartsen, apothekers enz. is de toelating tot de uitoefening van hun beroep in Z.-Afr. weer veel moeilijker. Intusschen heeft menige Nederl. arts na het afleggen van een paar examens in Londen, waarvoor een niet te moeilijke aanvullende studie van ongeveer een half jaar werd vereischt, een uitstekenden en winstgevenden werkring in Z.-Afr. gevonden, waar Nederlandsche doktoren zeer hoog staan aangeschreven.

Aangezien het, wat de emigratie van beoefenaars van de vrije beroepen betreft, steeds individueele gevallen betreft, doen wij echter beter hen, die meenen dat voor hen in Zuid-Afrika een goede toekomst kan zijn weggelegd, aan te raden, de door hen gewenschte gegevens aan te vragen bij de Vereeniging „Landverhuizing”, welke dan zoo noodig zal verwijzen naar of overleggen met de „Vereeniging Z.-Afrikaansche Voorschotkas”.



Het Bestuur der Vereeniging „Landverhuizing” bestaat uit de navolgende personen :

Mr. H. C. DRESSELHUIJS, Voorzitter, Den Haag.

S. L. VEENSTRA, Secretaris, Den Haag.

A. G. MÖRZER BRUYNS, Vice-Voorzitter, Den Haag.

Mr. S. J. HOGERZEIL, Penningmeester, Den Haag.

I. G. J. KAKEBEEKE, 2<sup>de</sup> Secretaris, Den Haag.

Mej. E. BAELDE, Rotterdam.

Prof. Dr. H. BLINK, Den Haag.

Mej. M. C. ELINK SCHUURMAN, Rotterdam.

J. GERRITSZ, Haarlem.

H. J. LOUWES, Ulrum, Westpolder.

J. H. NACHENIUS, Bennekom.

Jhr. S. B. ORTT, Rotterdam.

Mr. T. RIDDER VAN RAPPARD, Den Haag.

D. RIPHAGEN, Sloten, N.-H.

Jhr. J. C. C. SANDBERG, Directeur v/h. Informatiebureau.

::

ALLE CORRESPONDENTIE TE RICHTEN AAN HET  
INFORMATIEBUREAU VAN DE NEDERL. VEREEN.  
„LANDVERHUIZING”, BEZUIDENHOUTSCHEWEG 30,  
:: 's-GRAVENHAGE. ::

□ Electr. Drukk. LUCTOR of EMERGO, 's HAGE. □